

Yisu hik Auk Loᅇ Kapô thô hadêᅇ Jon Abô môᅇ

Aposel Jon hato kapyâ êntêk hadêᅇ avômalô êvhaviᅇ takatu ba Lom iniᅇ gavman lôk avômalô vi êv malaiᅇ hadêᅇ i. Hato hathak wêᅇ takatu ba Wapômbêᅇ hik thô hadêᅇ yani ek injik malêla takatu ba tem imbitak kethêᅇ thô. Kapyâ êntêk ma auk loᅇ kapô bêᅇ anôᅇ hêk kapô.

Hato ek embatho avômalô êvhaviᅇ loᅇ ek nimiᅇ lôklokwaᅇ endeba êyô waklavôᅇ Yisu endelêm. Yisu halehalêm, êᅇ ma Sadaᅇ lôk anêᅇ avômalô takatu ba esopa yani tem nêpôm malaiᅇ bêᅇ. Ma avômalô êvhaviᅇ tem nêmo mavi imbiᅇ Yisu êtôm wak nômbêᅇ intu sapêᅇ.

Hato kapyâ êntêk hadêᅇ 95 AD la.

Abô môᅇ

¹*Auk loᅇ kapô êntêk ma Wapômbêᅇ hêv hadêᅇ Yisu Kilisi ek injik thô êndêᅇ anêᅇ avômalô ku esak nôᅇ takatu ba tem imbitak kethêᅇ. Yisu hêv anêᅇ aᅇla ba hi hanaᅇ ba hik thô hadêᅇ anêᅇ anyô ku Jon. ²Ma Jon hayê Wapômbêᅇ anêᅇ abô lôk abô avanôᅇ takatu ba Yisu hanaᅇ ma hanaᅇ lôkthô bêᅇ. ³*Ma ôpatu ba hasam abô plopet êntêk ma êmo lôk lamavi. Ma ôpatu ba halaᅇô ba hasopa

---

* **1:1:** ALK 22:6   * **1:3:** ALK 22:7,10

ma êmô lôk lamavi ek malê nena waklavôj lêk habobo.

Jon hato abô hadêj avômalô êvhaviņ ôdôj bahenvi ba lahavuju

⁴*Ya Jon yahato kapya êntêk hi hadêj avômalô êvhaviņ anêj malak bahenvi ba lahavuju takatu ba êmô plovins Esia. Anyô Bêj atu ba lêk hamô ma bôk hamô ba tem êlêm, yani anêj wapôm lôk labali êmô imbiņ mômô. Ma lovak mathen bahenvi ba lahavuju atu ba êmô Anyô Bêj atu anêj loj hayabiņ avômalô anêj wapôm lôk yôhok êmô imbiņ mômô.

⁵*Ma Yisu Kilisi atu ba hamiņ lôklokwan hathak Wapômbên anêj abô anêj wapôm lôk labali êmô imbiņ mômô aêj iyom. Yani anyô haviyô môj hêk nama lôk hayabiņ kiņ pik sapêj.

Yani lahaviņ alalô ba anêj thalalen hapole alalô vê hêk alalôaniņ kambom. ⁶*Ma yani hatak alalô ek nambitak nê nambok da êmô Kamik Wapômbên anêj loj lôkliņyak kapô. Nanêm athên lôkmanģiņ lôk lôklokwan êndên yani êtôm wak nômbên intu sapêj. Avanôj.

⁷*Ôņgô! Yani hamô buliv kapô ba halêm ba tem avômalô sapêj nêgê yani. Avômalô takatu ba bôk ibi yani lôk avômalô pik sapêj tem nêgê yani ba nedaņ asên malên. Avanôj, tem imbitak aêj.

⁸*Anyô Bêj Wapômbên hanaņ nena, “Ya anyô môj anôj lôk haven yam haviņ. Bôk yahamô ma

* **1:4:** Kis 3:14-15; ALK 3:1; 4:5   * **1:5:** Sng 89:27; Kol 1:18

* **1:6:** 1Pi 2:9; ALK 5:10; 20:6   * **1:7:** Dan 7:13; Sek 12:10; Mat

24:30; Jon 19:34-37; 1Te 4:17   * **1:8:** ALK 21:6; 22:13

lêk yahamô ma tem yasôk. Lôklinyak sapêŋ ma ya iyom yenaŋ.”

Jon hayê Yisu

⁹ Ya Jon môlônim aiyaŋ. Wapômbêŋ hayabin alalô sapêŋ hamô anêŋ loŋ lôklinyak kapô ba alalô athak awa malaiŋ lomaloma ba amiŋ lôklokwaŋ hathak Yisu. Yahamô ŋgavithôm anêŋ Patmos hathak yahanan Wapômbêŋ anêŋ abô lôk yahanan abô hathak Yisu. ¹⁰ Hadêŋ Anyô Bêŋ anêŋ waklavôŋ ma Lovak Mathen anêŋ lôklokwaŋ hawa ya. Ma yahalaŋô kaêk bêŋ hatôm lavuak halan haven ya yam ¹¹ ba hanaŋ, “Oto nôm takatu ba hâyê êndôk kapyra ba nêŋ êndêŋ avômalô êvhavin ôdôŋ bahenvi ba lahavuju takatu. Oto ni Epesus lo Smelna ma Pelgamum lo Taiataila ma Saldis lo Piladelpia ma Laodisia.”

¹² Ma yahik ya liliŋ ek yanğê kaêk atu ba elam hadêŋ ya, êŋ ma yahayê atum lam gol bahenvi ba lahavuju hamiŋ. ¹³*Ma yahayê anyô hamô atum lam takêŋ malêvôŋ ba hatôm anyô te nakaduŋ. Yani hik kwêv daim ba hayô va luvi ma havanğin sôp gol te hawê haven bôm kabum. ¹⁴*Ma anêŋ wakadôk ŋauŋ ma thapuk anôŋ hatôm boksipsip vuluk lôk hatôm buliv thapuk anôŋ. Ma anêŋ madaluk ma hatôm atum dahalaŋ. ¹⁵Ma anêŋ vakapô ma hatôm aen mayav mabuŋ mavi atu ba êbôk hamô atum ba habi kêdêkêdê. Ma anêŋ abô anêŋ pôk ma diŋdiŋ hatôm ŋaŋ bêŋ halan. ¹⁶*Yani havalon vuliŋ bahenvi ba lahavuju hamô yani ban

---

* **1:13:** Dan 7:13; 10:5   * **1:14:** Ese 43:2; Dan 7:9; 10:6; ALK 2:18; 19:12   * **1:16:** Hib 4:12; ALK 2:12; 19:15

vianônj. Ma biñ vovak daim te ba ma hêk luvi hale yani abôlêk. Ma yani thohavloma ma hatôm wak habi mathalalen kambom.

¹⁷ *Yahayê yani ma yahêv yak halôk hêk yani va hatôm anyô ñama. Ma yani hatak bañ vianônj hayô hêk ya ma hanan, “Miñ ôkô ami. Ya anyô môñ ba havenj yam havin. ¹⁸ Ya ma ôpatu ba hamô lôkmala. Bôk yahama ma donjomlêk yahamô lôkmala hatôm wak nômbênj intu sapênj. Ma yahavalonj ñama lôk anênj lonj inin vovalenj. ¹⁹ Oto nôm takatu ba hâyê. Nôm takatu vi lêk hamô ma vi tem imbitak embenj yam. ²⁰ Êntêk ma abô lonj kapô hathak vulinj bahenji ba lahavuju takatu ba hâyê hamô yabahenj vianônj lôk atum lam gol bahenji ba lahavuju. Anênj ôdônj ma aêntêk: vulinj bahenji ba lahavuju takênj ma anjela bahenji ba lahavuju takatu ba eyabinj avômalô êvhavinj ôdônj bahenji ba lahavuju takatu. Ma atum lam gol bahenji ba lahavuju takatu ma avômalô êvhavinj ôdônj bahenji ba lahavuju.”

2

Abô hi Epesus

¹ *Ma ôpênj hanan hadênj ya nena, “Oto abô ni êndênj anjela atu ba hayabinj avômalô êvhavinj anênj Epesus aêntêk:

Abô êntêk halêm anênj ôpatu ba havalonj vulinj bahenji ba lahavuju hamô bañ vianônj ma havenj atum lam gol bahenji ba lahavuju malêvônj. Ba hanan nena: ² *Yahayala môlônim

* **1:17:** Ais 44:6; 48:12; ALK2:8; 22:13   * **2:1:** ALK1:16   * **2:2:** 1Jon 4:1

bôk lo loj lôk unim ku takatu ba udum ba umiñ lôklokwanj. Ma ôpôlik hathak nê kambom. Ma bôk olañô nê takatu ba esau nena thêlô ma aposel ba oyala nena thêlô ma nê abôyanj. ³ Ma ovaloñ yenañ athêñ loj ba malaiñ lomaloma hapôm môlô ma doñtom umiñ lôklokwanj lôk lemimvidoñ ma miñ vau ami.

⁴ Ma doñtom môlônim kambom te hamô ba yahadô. Môlô miñ lemimhaviñ ya hatôm mông sêbôk ami. ⁵ *Aêñ ba lemimimbi kobom mavi sêbôk ma tem ôngô nena môlô lêk ôêv yak bêñ anôñ. Aêñ ba node kapôlômim liliñ ek nosopa lojôndê mavi sêbôk atu. Ma mi ma tem yasôk ek yanêm môlônim atum lam vê. ⁶ Ma doñtom môlô othak udum nôm mavi te nena môlô ôpôlik hathak avômalô takatu ba esopa Nikolas anêñ kobom hatôm atu ba yahapôlik aêñ iyom.

⁷ *Opalê atu ba lôk lêndôñ ma endañô abô takatu ba Lovak Matherñ hanañ hadêñ avômalô ôdôñ takatu ba êvhaviñ. Nê takatu ba leniñvidoñ ba miñ êv yak ami ma tem yatak thêlô ek nejan alokwanj va atu ba hêv lôkmala hamô Wapômbêñ anêñ loj mavi anôñ kapô.”

Abô hi Smelna

⁸ Ma ôpêñ hanañ hathak lojbo nena, “Oto abô ni êndêñ anjela atu ba hayabiñ avômalô êvhaviñ anêñ Smelna aêntêk:

Abô êntêk halêm anêñ ôpatu ba hamôñ ba havenj yam ma bôk hama ba haviyô hathak lojbo. Ma yani hanañ aêntêk: ⁹ *Yahayala

* 2:5: ALK 3:3
11:14-15; ALK 3:9

* 2:7: Stt 2:9; ALK 22:2,19

* 2:9: 2Ko

malaiŋ lomalama hapôm môle ba ômô thavuthiŋ, ma doŋtom môle ma ñê lôk nômkama bêŋ hêk Wapômbêŋ ma. Ma yahayala abô kambom takatu ba avômalô vi enaŋ hathak môle. Thêlô esau nena thêlô ma Wapômbêŋ anêŋ avômalô Israeël ma doŋtom mi. Thêlô ma Sadaŋ anêŋ avômalô. ¹⁰ *Miŋ môle nôkô esak malaiŋ takatu ba tem êpôm môle ketheŋ ami. Odaŋô! Sadaŋ tem indum ek avômalô netak môle doho êndôk koladôŋ ek nesaê môle. Ma môle noja malaiŋ êtôm wak laumiŋ. Numiŋ lôklokwaŋ endeba noma ma tem yanêm lôkmala atu ba nêmo êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ anêŋ kuluj gol êndêŋ môle.

¹¹ *Opalê atu ba lôk lêndôŋ ma endanô abô takatu ba Lovak Mathêŋ hanaŋ hadêŋ avômalô ôdôŋ takatu ba êvhaviŋ. Ñê takatu ba leniŋvidon ba miŋ êv yak ami ma tem miŋ neja malaiŋ esak ŋama atu ba haveŋ yam ami.”

Abô hi Pelgamum

¹² Ma ôpêŋ hanaŋ hathak loŋbô nena, “Oto abô ni êndêŋ aŋela atu ba hayabiŋ avômalô êvhaviŋ anêŋ Pelgamum aêntêk:

Abô êntêk halêm anêŋ ôpatu ba havalon biŋ vovak ba ma hêk luvi. Hanaŋ aêntêk: ¹³ Yahayala loŋ atu ba môle ômô. Loŋ êŋ ma Sadaŋ da hamô ba hayabiŋ, ma doŋtom môle ômô loŋ êŋ ba ovalon yenaŋ athêŋ loŋ lôklokwaŋ. Ma hadêŋ waklavôŋ atu ba ik Antipas vônô hêk môle nim malak ma môle miŋ otak unim ôêvhaviŋ ya ami.

---

* **2:10:** 2Ti 4:8; Jem 1:12   * **2:11:** ALK 20:14; 21:8

Yani hêvhaviŋ ya bêŋ anôŋ ba hanaŋ yenaŋ abô bêŋ hêk Sadaŋ anêŋ loŋ.

14* Ma doŋtom môlônim kambom doho hêk ba yahadô. Môlô doho osopa plopet bô Balam anêŋ abô. Sêbôk ma yani hêv auk hadêŋ Moap iniŋ kiŋ Balak ek êndôk avômalô Israeŋ leŋiŋ ek nindum kambom ba nejaŋ nôŋ takatu ba bôk hêv hadêŋ ŋgôk lôk nindum sek waliliŋ. 15 Aêŋ iyom ma môlô doho osopa Nikolas anêŋ abô. 16 Aêŋ ba node kapôlômim liliŋ. Mi ma tem yasôk kethen oyaŋ ba yaŋgik vovak esak yenaŋ biŋ vovak atu ba hale yaveŋbôlêk êndêŋ môlô takatu ba miŋ ole am liliŋ ami.

17* Opalê atu ba lôk lêndôŋ ma endanô abô takatu ba Lovak Mathen hanaŋ hadêŋ avômalô ôdôŋ takatu ba êvhaviŋ. Nê takatu ba leŋiŋvidon ba miŋ êv yak ami ma tem yanêm nôŋ ‘mana’ êndêŋ thêlô hatôm bôk yahêv hadêŋ Israeŋ êmô loŋ thiliv. Mana êŋ ma lêk hamô loŋ kapô. Ma tem yanêm thêlô valu thapuk te lôk athêŋ lukmuk atu ba eto hathak. Anyôla miŋ hayala athêŋ lukmuk êŋ ami ma ôpatu ba hawa iyom intu hayala.”

Abô hi Taiataila

18* Ma ôpêŋ hanaŋ hathak loŋbô nena, “Oto abô ni êndêŋ aŋela atu ba hayabiŋ avômalô êvhaviŋ anêŋ Taiataila aêntêk:

Abô êntêk halêm anêŋ Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ atu ba madaluk hatôm atum dahalaŋ

---

* **2:14:** Nam 22:1-25:2; 31:16; 2Pi 2:15   * **2:17:** Kis
16:4,14-15,33-34; Ais 62:2; Jon 6:48-50   * **2:18:** ALK 1:14-15

ma vakapô hatôm aen mayav atu ba habi kêdêkêdê. Hanaŋ aêntêk: ¹⁹ Yahayala môle nim kobom. Yahayala môle nim lemimhaviŋ lôk ôêvhaviŋ ma ôêv avômalô sa ba umiŋ lôklokwaŋ iyom. Hadêŋ môŋ ma môle udum ku dokte, ma doŋtom lêk môle udum ku bêŋ.

²⁰ *Ma doŋtom môle nim kambom te hêk ba yahadô. Avi te hatôm Jesebel hamô haviŋ môle. Yani hasau nena yani ma avi plopet te, ma doŋtom yani anêŋ abô halom yenaŋ nê ku ek nindum sek waliliŋ lôk nejaŋ nôm takatu ba êv da hadêŋ ngôk. Yani hadum kambom takêŋ, ma doŋtom môle miŋ ôêv yani vê ami! ²¹ Yahêv waklavôŋ ek yani ende kapô liliŋ ba etak anêŋ sek waliliŋ, ma doŋtom mi. Yani hadô. ²² Odaŋô! Tem yanêm lijiŋ bêŋ êndêŋ yani lôk yanêm malaiŋ bêŋ êndêŋ nê takatu ba idum sek haviŋ yani ba miŋ ele kapôlôŋiŋ liliŋ ami. ²³ *Ma tem yaŋgik yani anêŋ avômena pôpônô. Aêŋ ba avômalô ôdôŋ êvhaviŋ lôkthô tem neyala nena ya ôpatu ba yahayê avômalô kapôlôŋiŋ lôk iniŋ auk. Ba tem yanêm vuli êndêŋ môle tomtom êtôm nôm takatu ba udum. ²⁴ Ma doŋtom lêk yahêv ku doŋtom iyom hadêŋ môle vi anêŋ Taiataila atu ba miŋ osopa yani anêŋ abô ami. Lôk miŋ oyala nôm atu ba elam nena, ‘Sadaŋ anêŋ auk loŋ kapô’ ami. Ku êŋ ma ²⁵ *nobaloŋ unim auk loŋ endeba yatup am.

²⁶ Nê takatu ba leniŋvidon ba miŋ êv yak ami ma idum yenaŋ yalenhaviŋ aleba hayô anêŋ daŋ,

---

* **2:20:** 1Kin 16:31; 2Kin 9:22   * **2:23:** Sng 7:9; Jer 17:10; ALK 20:12-13   * **2:25:** ALK 3:11

ma tem yanêm athêŋ bêŋ êndêŋ thêlô ek neyabiŋ avômalô pik lôkthô. ²⁷ *Thêlô tem neja kôm aen ek neyabiŋ avômalô pik lôklokwan ba nimbi thêlô ba nipup nenanena êtôm uŋ anôŋ. Wakamik bôk hêv athêŋ bêŋ hadêŋ ya ba tem yandum aêŋ iyom êndêŋ thêlô. ²⁸ *Ma tem yanêm vuliŋ lôkbôk êndêŋ thêlô imbiŋ. ²⁹ Opalê atu ba lôk lëndôŋ ma endanô abô takatu ba Lovak Mathen hanan hadêŋ avômalô ôdôŋ takatu ba êvhaviŋ.”

3

Abô hi Saldis

¹ *Ma ôpêŋ hanan hathak loŋbô nena, “Oto abô ni êndêŋ aŋela atu ba hayabiŋ avômalô êvhaviŋ anêŋ Saldis aêntêk:

Abô êntêk halêm anêŋ ôpatu ba hayabiŋ Wapômbêŋ anêŋ lovak mathen bahenvi ba lahavuju ma havalon vuliŋ bahenvi ba lahavuju. Ma yani hanan aêntêk: Yahayala môlônim kobom. Avômalô eson nena môlô ômô lôkmala. Ma donjom mi, môlô bôk oma yôv.

² Numbiyô! Môlônim ôêvhaviŋ lêk habobo ema ba intu nobatho am loŋ ek malê nena môlônim ku ma volon oyan hêk yenan Wapômbêŋ ma.

³ *Lemimimbi abô takatu ba bôk olaŋô ba ovalon. Ma node kapôlômim liliŋ ba nodovak abô êŋ vibiŋ. Môlô miŋ oviyô ami, ma tem yasôk êtôm anyô vani ba môlô noboloba.

---

* **2:27:** Sng 2:9 * **2:28:** ALK 22:16 * **3:1:** ALK 1:4,16 * **3:3:** Mat 24:43-44; 1Te 5:2; ALK 2:5; 16:15

⁴*Ma donjom môlô naju iyom anêḡ Saldis intu unim sôp mabuḡ denaḡ. Unim kobom ma mavi ba intu embeḡ yam ma hatôm noba sôp thapuk ba nombenḡ imbiḡ ya. ⁵*Nê takatu ba lenḡvidonḡ ba miḡ êv yak ami tem nipuk sôp thapuk êtôm thêlô. Tem miḡ yanêm thêlônḡ athêḡ vê ênjêk kapyâ lôkmala ami ma mi. Tem yanaḡ êndêḡ Wapômbêḡ lôk anêḡ aḡela nena, ‘Thêlô êḡ ma yenaḡ.’ ⁶Opalê atu ba lôk lêndônḡ ma endanô abô takatu ba Lovak Matherḡ hanaḡ hadêḡ avômalô ôdônḡ takatu ba êvhaviḡ.”

Abô hi Piladelpia

⁷*Ma ôpêḡ hanaḡ hathak lonḡbô nena, “Oto abô ni êndêḡ aḡela atu ba hayabiḡ avômalô êvhaviḡ anêḡ Piladelpia aêntêk:

Abô êntêk halêm anêḡ ôpatu ba mathenḡ ma hanaḡ abô avanônḡ iyom. Yani hayabiḡ Jelusalem lukmuk anêḡ badêḡ abôlêk anêḡ vovaleḡ hatôm Devit bôk hayabiḡ Jelusalem bô anêḡ. Yani hik vê ma miḡ hatôm anyôla injik siḡ ami. Ma yani hik siḡ ma miḡ hatôm anyôla injik vê ami. Yani hanaḡ aêntêk: ⁸*Yahayala môlônim kobom. Odaḡô. Yahik unyak abôlêk te vê ek môlô ma miḡ hatôm anyôla injik siḡ ami. Yahayala nena anêm lôklokwaḡ ma yaôna, ma donjom môlô osopa yenaḡ abô ba miḡ ôvôliḡ dômim hathak yenaḡ athêḡ ami. ⁹*Sadaḡ anêḡ avômalô takatu ba enaḡ nena thêlô ma Wapômbêḡ anêḡ avômalô Israeḡ, ma donjom mi,

* **3:4:** Jut 23   * **3:5:** Kis 32:32-33; Mat 10:32; Luk 12:8   * **3:7:**

Ais 22:22   * **3:8:** 1Ko 16:9   * **3:9:** Ais 45:14; 49:23; 60:14; ALK 2:9

thêlô enaŋ abôyaŋ iyom. Tem yandom thêlô ba nêlêm ek nede veŋiŋdônŋ lêlô êndêŋ mômô ma neyala nena yalenŋhaviŋ mômô. ¹⁰ *Mômô othak osopa yenaŋ abô balabuŋ lôk umiŋ lôklokwaŋ. Ba intu tem yayabiŋ mômô mavi êndêŋ waklavônŋ malaiŋ atu ba tem esaê avômalo pik bêŋ êntêk lôkthô. ¹¹ Tem yasôk ketheŋ. Nobaloŋ unim nômkama anônŋ loj lôklokwaŋ ek anyô yaŋ miŋ enja mômônim vuli ami.

¹² *Nê takatu ba leŋiŋvidonŋ ba miŋ êv yak ami tem yatak thêlô ek nimbitak êtôm yenaŋ Wapômbêŋ anêŋ unyak mathenŋ anêŋ landiŋ. Thêlô tem miŋ netak ami. Ma tem yato yenaŋ Wapômbêŋ anêŋ athêŋ lôk Wapômbêŋ anêŋ malak lônŋ anêŋ athêŋ nena Jelusalem lukmuk êyônŋgêk thêlô. Malak êŋ tem yenaŋ Wapômbêŋ nêŋ anêŋ leŋ ba êndôk ba êlêm. Ma tem yato yenaŋ athêŋ lukmuk êyônŋgêk thêlô imbiŋ. ¹³ Opalê atu ba lôk lêndônŋ ma endanô abô takatu ba Lovak Mathenŋ hanaŋ hadêŋ avômalo ôdônŋ takatu ba êvhaviŋ.”

Abô hi Laodisia

¹⁴ Ma ôpêŋ hanaŋ hathak loŋbô nena, “Oto abô ni êndêŋ aŋela atu ba hayabiŋ avômalo êvhaviŋ anêŋ Laodisia aêntêk:

Abô êntêk ma halêm anêŋ ôpatu ba anêŋ athêŋ nena Avanônŋ Biŋ. Yani ma anyô hamiŋ lôklokwaŋ ek hik Wapômbêŋ anêŋ nôŋ avanônŋ thô. Ma yani pik lo leŋ sapêŋ anêŋ alaŋ. Ba hanaŋ nena: ¹⁵ *Yahayala nôŋ takatu ba mômô

* **3:10:** Luk 21:19; 2Ti 2:12

* **3:12:** Ais 62:2; 65:15; ALK 14:1;

21:2 * **3:15:** Lom 12:11

othak udum ba môlô miŋ vovaŋ mena thilibuŋ la ami. Yalenhaviŋ môlô vovaŋ mena thilibuŋ la ma doŋtom mi. ¹⁶ Môlô vovaŋ dokte ma thilibuŋ dokte iyom ba yahadô. Ba intu tem yambululup môlô vê ende yavenbôlêk. ¹⁷ *Môlô othak onaŋ nena, ‘Ya anyô valuselen bêŋ ma ya anyô lôkmaŋgiŋ ba yada hatôm.’ Ma doŋtom môlô ôthôŋ paliŋ nena môlô kapôlômim daluk kambom! Alikaknena, môlô avômalô thavuthiŋ ma malemim pusip ba ômô kôlôlôn. ¹⁸ *Yahanaŋ ek môlô nônmê vuli yenaŋ gol atu ba êbôk hamô atum ba mavi ek numbitak lôkmaŋgiŋ. Ma nônmê vuli sôp thapuk ek nupuk ek miŋ mama esak lemvimpopam ami. Ma nônmê vuli yak thôk ek êndôk malemim daluk ek ôŋgô tak. ¹⁹ *Takatu ba yalenhaviŋ i ma yahayanda thêlô ma yahêv vovaŋ hadêŋ i ek nedaŋô abô. Aêŋ ba môlô nôŋgwêk lélé ek node kapôlômim liliŋ.

²⁰ *Odaŋô. Yahamiŋ unyak abôlêk ba yahapididiŋ. Ma ôpatu ba halanô ya ba hik unyak abôlêk vê, ma tem yayô kapô ba yana ek yaŋgaŋ nôm imbiŋ yani ma enjaŋ nôm imbiŋ ya. ²¹ Nê takatu ba leŋiŋvidonŋ ba miŋ êv yak ami tem yatak i nênmô yenaŋ loŋ yahayabiŋ avômalô imbiŋ ya, hatôm ya bôk lovak yôv ma yahamô haviŋ Wakamik hamô anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô. ²² Opalê atu ba lôk lêndôn ma endanô abô takatu ba Lovak Matheŋ hanan hadêŋ avômalô ôdôn takatu ba êvhaŋiŋ.”

---

* **3:17:** Luk 12:21; 1Ko 4:8   * **3:18:** Ais 55:1   * **3:19:** 1Ko 11:32; Hib 12:6; ALK 2:5   * **3:20:** Jon 14:23

4

Anyô Bêñ lôk anêñ lonj hayabinj avômalô

¹ *Vêm ma yahayê hathak lonjbô ma unyak abôlêk anêñ malak lenj ida bôk hakyav ba haminj. Ma venjbôlêk atu ba bôk yahalañô hatôm lavuak hanañ hadêñ ya, “Osak ba ôlêm ek yanggik nômm takatu ba tem imbitak embenj yam thô êndêñ o.”

² *Kethenj oyanj ma Lovak Mathenj anêñ lôklokwanj hawa ya ba yahayê Anyô Bêñ anêñ lonj hayabinj avômalô hamô malak lenj ba anyô te hayô hamô.

³ *Ma ôpêñ anêñ kupik habi kêdêkêdê hatôm valu te anêñ athêñ nena jaspas lôk valu thalalenj te anêñ athêñ nena konilian. Ma okthenjulinj te hawê havenj Anyô Bêñ êñ anêñ lonj hayabinj avômalô ba habi deda hatôm valu sanjek atu ba elam nena emelal.

⁴ *Anyô Bêñ anêñ lonj hayabinj avômalô hamô ma avaka hatôm 24 ininj lonj êmô eyabinj avômalô hawê havenj ba hathañ sinj. Ma ininj sôp ma thapuk ma kinj ininj kulunj epesanj hathak gol hamô lenjinkadôk.

⁵ *Damak hêv ma kakalu hik ba pôk lôklala halêm anêñ Anyô Bêñ anêñ lonj hayabinj avômalô. Ma Anyô Bêñ anêñ lonj vima ma atum lam bahenji ba lahavuju hathañ hamô. Ma atum takêñ ma Wapômbêñ anêñ lovak mathenj bahenji ba lahavuju. ⁶ *Ma Anyô Bêñ anêñ lonj êñ vima ma nômlate hatôm ngwêk hêk ma mabunj mavi anôñ hatôm liyali.

---

* **4:1:** ALK 1:1,10   * **4:2:** Ais 6:1   * **4:3:** Ese 1:28   * **4:4:**

ALK 3:18   * **4:5:** Ese 1:13; Sek 4:2; ALK 1:4; 8:5; 11:19; 16:18

* **4:6:** Ese 1:5-10,22; 10:14

Ma yahayê nô m lôkmala ayova êmô malêvôn ba êwê even Anyô Bêŋ anêŋ loŋ. Nôm lôkmala ayova atu ba êmô ma malenđaluk hêk leŋviŋkupik lôkthô, hêk malen ba dômiŋ haviŋ. ⁷*Nôm lôkmala môŋ ma hatôm avuŋ laion, ma yaŋ haveŋ yam hatôm bok-manđkao malô. Ma te lu thohavloma hatôm anyô. Ma te ayova hatôm menak jeŋ hayovak haveŋ. ⁸*Nôm lôkmala ayova takêŋ tomtom iniŋ banik baheŋvi ba lahavute ma malenŋ hêk leŋviŋkupik lôkthô viyaiŋ ba vikapô. Wak lo bôlôvôn sapêŋ ma enaŋ nena,

“Mathen, mathen, mathen.

Wapômbêŋ Lôklokwaŋ Anôn ma anyô mathen.

Yani bôk hamô, ma lêk hamô, ma tem êsôk.”

⁹ Nôm lôkmala takêŋ ethak êv athêŋ lôkmanŋiŋ hadêŋ yani lôk enaŋ nena yani ma Anyô Bêŋ lôk êv leŋŋmavi hadêŋ ôpatu ba hamô Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô ba hamô lôkmala hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Thêlô idum aêŋ, ¹⁰*êŋ ma avaka 24 takatu êv yak êlôk êk Anyô Bêŋ atu ba hamô anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô ma, ma êv yeŋ hadêŋ ôpatu ba hamô hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Thêlô etak iniŋ kuluŋ gol halôk hamô Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô ma enaŋ,

¹¹ “Anyô Bêŋ iyom intu yêlôaniŋ Wapômbêŋ.

O iyom hatôm onja deda lôkmanŋiŋ lôk athêŋ bêŋ ma lôklokwaŋ ek malê nena o iyom hopesaŋ nômkama lôkthô.

Ma nômkama lôkthô habitak ba hamô ek malê nena oda lemhaviŋ.”

---

* **4:7:** Ese 1:10; 10:14   * **4:8:** Ais 6:2,3; Ese 1:18; 10:12   * **4:10:** ALK 19:4

5

Boksipsip Nakaduŋ hawa kapy

¹ *Ma yahayê ôpatu ba hamô anêŋ loj hayabin avômalô. Ma havalonj kapy loku bêŋ te hêk baŋ vianôŋ. Ba eto abô hêk vi ba vi. Ma ik siŋ hathak nôŋ tôktôk bahenji ba lahavuju. ² Ma yahayê anjela lôklokwanj te halam kaêk bêŋ, “Opalê te hatôm nêŋ nôŋ tôktôk vê ba ekak kapy êntêk?” ³ Ma donjom anyôla te anêŋ leŋ mena pik mena pik kapô la miŋ hatôm ekak kapy êŋ ba ênjê kapô ami. ⁴ Ba intu yahalaŋ ba yahalaŋ ek malê nena miŋ êpôm anyô late ek ekak kapy êŋ ba ênjê kapô ami. ⁵ *Ma donjom avaka takatu te hanaŋ hadêŋ ya, “Asêŋ dô. Nôŋgô avuŋ laion atu ba habitak anêŋ ôdôŋ Juda. Êŋ ma su lukmuk atu ba habiluk anêŋ Devit. Bôk hik vovak ba hamô lu ba intu hatôm nêŋ nôŋ tôktôk bahenji ba lahavuju takêŋ vê ma ekak kapy êŋ.”

⁶ *Ma yahayê Boksipsip Nakaduŋ te hamiŋ ba anêŋ pôpô hêk inaŋ bôk ik vônô. Yani hamiŋ Anyô Bêŋ anêŋ loj hayabin avômalô ba hamiŋ malêvôŋ ek nôŋ lôkmala ayova atu lôk avaka takatu. Anêŋ yakik bahenji ba lahavuju* ma madaluk bahenji ba lahavuju. Madaluk takêŋ ma Wapômbêŋ anêŋ lovak mathenji bahenji ba lahavuju atu ba bôk hêv hi pik lôkthô. ⁷ Ma Boksipsip Nakaduŋ hi hawa kapy hêk ôpatu ba hamô anêŋ loj hayabin avômalô baŋ vianôŋ. ⁸ *Yani hawa kapy yôv ma

* **5:1:** Ais 29:11; Ese 2:9-10   * **5:5:** Stt 49:9; Ais 11:1,10; ALK 22:16   * **5:6:** Sek 4:10; Jon 1:36; ALK 13:8   * **5:6:** Yakik bahenji ba lahavuju êŋ hik thô nena yani ma anyô lôklokwanj kambom.

* **5:8:** Sng 141:2; ALK 8:3-4

nôm lôkmala ayova atu lôk avaka 24 takatu êv yak halôk biŋ hêk Boksipsip Nakaduŋ ma. Tomtom ewa yeŋ gita ma uŋ gol yaôna lôk kamuŋ êbôk ba ôv mavi hamô kapô ba hayô abôlêk siŋ. Atum yova lôk ôv mavi êŋ ma avômalô mathen inin mek. ⁹*Ma thêlô êv yeŋ lukmuk te aêntêk,

“O iyom hatôm onja kapy ba okak ma nê m nôm tôktôk vê ek malê nena bôk ik o vônô ba hathak anêm thalalen ma hôêv avômalô vuli.

Oda hôêv avômalô ôdôŋ lomaloma lôk abô lomaloma ma leŋviŋkupik lomaloma lôk pik lomaloma sapêŋ vuli ek hôêv hadêŋ Wapômbêŋ.

¹⁰*Hudum thêlô ibitak alalôaniŋ Wapômbêŋ anêŋ avômalô takatu ba nê m nôm anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô lôk nindum anêŋ ku nêmbôk da. Ma tem nêtm kiŋ ba neyabiŋ avômalô pik.”

Thêlô êv yeŋ hadêŋ Boksipsip Nakaduŋ

¹¹*Ma yahayê hathak loŋbô ma yahalanô anela lubuŋlubuŋ ba dumsêlê mi. Thêlô êwê lawê Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô lôk nôm lôkmala ayova atu ma avaka takatu. ¹²Ma elam lôklala bêŋ aêntêk,

“Boksipsip Nakaduŋ atu ba ik vônô ma yani hatôm enja lôklokwaŋ bêŋ lôk nômkama bêŋ lôk auk bêŋ lôk lôkliŋyak bêŋ lôk athêŋ bêŋ lôk deda lôkmaŋgiŋ lôk leŋiŋmavi bêŋ.”

---

* **5:9:** Sng 33:3; 40:3; 96:1; 98:1   * **5:10:** Kis 19:6; Ais 61:6; ALK 1:6; 20:6   * **5:11:** Dan 7:10; Hib 12:22

13 Ma yahalanô nô m lôkmala lôkthô anêj malak lej lo lenlêvôn ma pik lo pik kapô ma ngwêk lo ngwêk kapô sapêj êv yej aêntêk,

“Anyô Bêj atu ba hamô anêj loj hayabiñ avômalô lôk Boksipsip Nakaduñ thai neja lenj mavi bêj lôk athêj bêj lôk deda lôkmanjiñ lôk lôklokwanj bêj êtôm wak nômbêj intu sapêj.”

14 Ma nô m lôkmala ayova atu enaj, “Avanôj biñ”. Ma avaka takatu êv yak halôk biñ ma êv yej.

6

Boksipsip Nakaduñ hakyav kapy anêj nô m tôktôk vê

1 *Ma yahayê Boksipsip Nakaduñ hakyav nô m tôktôk te môj vê. Ma yahalanô nô m lôkmala ayova takatu te halam kaék hatôm kakalu ba hanaj, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.” 2 *Êj ma yahayê bokhos thapuk te ma anyô te hayô hamô ba havalonj lunak lokwanj. Ma êv kiñ iniñ kuluj hadêj yani. Ma hawa anêj bok ma hi pik hatôm anyô vovak laik te ek injik vovak ba êmô vovak sapêj lu.

3 Yôv ma Boksipsip Nakaduñ hakyav nô m tôktôk te ju ma nô m lôkmala te ju hanaj, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.” 4 Ma bokhos thalalenj te hale yaiñ. Ma êv athêj hadêj ôpatu ba hayô hamô ek ni pik ba nê m avômalô pik sapêj iniñ kapôlônjiñ mavi vê ek nijik i vônô mayaliv. Ma êv biñ vovak bêj te hadêj yani.

5 Vê m ma hakyav nô m tôktôk te lô vê ma yahalanô nô m lôkmala te lô hanaj, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.” Ma yahayê bokhos lonjavu te ma ôpatu ba

* 6:1: ALK 4:6; 5:1   * 6:2: Sek 1:8; 6:1-6

hayô hamô ma havalonj skel ek enja nô m anêj malainj. ⁶ Ma yahalanô abô te halêm anêj nô m lôkmala ayova atu malêvôj ba hananj, “Nu undum ba bôm bêj imbitak pik. Anyô hadum ku wak daluk te ma anêj vuli dokte aêntêk: wit êtôm kilo donjom mena bali êtôm kilo lokwanjô. Ma donjom miñ umbulinj alokwanj lêj lêj lôk yak wainj ami.”

⁷ Yani hakyav nô m tôktôk te ayova vê ma yahalanô nô m lôkmala te ayova hananj, “Ôlêm yainj ek nu pik.” ⁸ *Ma yahayê bokhos mayav hatôm jê jama ininj kupik. Ma ôpatu ba hayô hamô ma anêj athêj nena, “Nama” ma “Nê Nama Ininj Lonj” havenj yani yam. Ma êv athêj hadêj thai ek ini pik ba nijik jê pik ôdôj te ayova vônô esak binj vovak lôk bôm bêj ma lijinj bêj lôk alim kamunj kambom lomalomama.

⁹ Boksipsip hakyav nô m tôktôk te bahenji vê ma yahayê jê jama dahôlônjinj hamô lonj êbôk da vibinj anêj malak leñ. Thêlô ma jê takatu ba bôk êvhavinj Wapômbêj ba enanj anêj abô bêj ba ik i pôpônô. ¹⁰ Ma elam lôklala nena, “Pik anêj alanj Wapômbêj, o ma anyô mathenj ma honanj abô avanônj iyom. Anjê am ka tem nê m vuli viyanj êndêj avômalô pik takatu ba ik yêlô vônô?” ¹¹ *Êj ma hêv sôp thapuk daim tomtom hadêj i ma hananj nena, “Nômô yaô dokte vê mam ende ba nijik môlôvianj takatu ba idum yenanj ku vônô imbinj am. Thêlô ik sapêj atu ba yahatak, êj ma tem yandum abô.”

¹² *Ma yahayê ma Boksipsip Nakadunj hakyav nô m tôktôk te bahenji ba lahavute vê. Ma duvianj

* **6:8:** Jer 15:1-3; Ese 5:12,17; 14:21   * **6:11:** ALK 7:9,13; 19:14

* **6:12:** Mat 24:29; Ap 2:20; ALK 8:12; 11:13; 16:18

bêñ te hêv ma wak habitak loñgavu hatôm sôp êkôk ek nê ñama. Ma ayôn anêñ lêlêyan habitak thalalen. ¹³ *Ma vulin leñ êv yak halôk pik hatôm yavin hayuv ba alokwan va hageleloñ halôk pik. ¹⁴ *Ma leñ havuvi i ketheñ oyan hatôm ivuvi yêm. Ma dumlolê lôk ñgavithôm sapêñ etak iniñ loñ.

¹⁵ *Ma pik iniñ kin lôk iniñ nê bêñbêñ lôk nê vovak laik lôk nê lôk nômkama bêñ lôk nê lôklokwan lôk nê idum ku êmô alañsi vibin lôk nê takatu ba alañsi mi, thêlô sapêñ ekopak êmô loñ abyan lôk valu abyan anêñ dumlolê. ¹⁶ *Ma thêlô enañ hadêñ dumlolê lôk valu nena, “Nôsô êyômô yêlô ba nubun yêlô ênjêk Anyô Bêñ atu ba hamô anêñ loñ hayabin avômalo maleñ lôk Boksipsip Nakadun anêñ lamanin. ¹⁷ *Thai iniñ waklavôn leñinmanin bêñ atu lêk halêm ba opalê te hatôm imiñ loñ siñ am? Milôk.”

7

Ekavu Wapômbêñ anêñ lêlêyan hayô hêk Israel hatôm 144,000

¹ *Vêm ma yahayê añela ayova imiñ pik êntêk êñ anêñ sañanêñ ôdôn dan ayova. Thêlô imiñ pik ayova atu iniñ lovak siñ ek lovak miñ iyuv emben pik mena ñgwêk mena alokwan ami. ² Ma yahayê añela yan haviyô anêñ loñ wak hathak ma hawa Wapômbêñ Lôkmala anêñ tinde nekavu lêlêyan esak ba halêm. Ma halam kaêk lôklokwan hi ek añela ayova atu ba ewa athêñ ek nimbulin

* **6:13:** Ais 34:4   * **6:14:** ALK 16:20   * **6:15:** Ais 2:10,19,21

* **6:16:** Luk 23:30   * **6:17:** Jol 2:11; Mal 3:2   * **7:1:** Jer 49:36;

Dan 7:2

pik lo ngwêk. Ba hanañ nena, ³ **“Minj numbulinj pik lo ngwêk ma alokwanj ami endeba yêlô nakavu lêlêyanj êyônggêk alalôaniñ Wapômbêñ anêñ nê ku luvôñinj am.”* ⁴ **Ma yahalanô ekatuñ nê takatu ba ekavu lêlêyanj hayôhêk i ma hatôm 144,000 anêñ Israeñ anêñ ôdônj lauminj ba lahavuju takatu.* ⁵ *Aêñ ba Juda anêñ ôdônj hatôm 12,000. Ma Luben anêñ 12,000. Ma Gat anêñ 12,000.* ⁶ *Ma Asel anêñ 12,000. Ma Naptali anêñ 12,000. Ma Manasa anêñ 12,000.* ⁷ *Ma Simeon anêñ 12,000. Ma Livai anêñ 12,000. Ma Isaka anêñ 12,000.* ⁸ *Ma Sebulun anêñ 12,000. Ma Josep anêñ 12,000. Ma Benjamin anêñ 12,000. Thêlô lôkthô ma ekavu lêlêyanj êñ iyom.*

Avômalô lubunlubunj lôk kwêv thapuk

⁹ *Vêm ma yahayê hathak lojbo ma avômalô lubunlubunj anêñ pik lomaloma lôk ôdônj lomaloma lôk lenvinjkupik lomaloma lôk abô lomaloma sapêñ iminj Anyô Bêñ anêñ loj hayabinj avômalô lôk Bok-sipsip Nakaduñ ma. Minj hatôm nekatuñ i ami. Thêlô ik kwêv daim thapuk lôk evalonj nôkyalô thanañ hamô baheninj.* ¹⁰ **Ma elam kaêk lôklokwanj ba enañ, “Wapômbêñ intu hamô Anyô Bêñ anêñ loj hayabinj avômalô lôk Bok-sipsip Nakaduñ iyom intu êv avômalô bulubinj.”*

¹¹ *Ma anjela takêñ lôkthô iminj êwê evenj Anyô Bêñ anêñ loj hayabinj avômalô lôk avaka takatu lôk nôm lôkmala ayova atu. Ma thêlô êv yak halôk maleninj hêk Anyô Bêñ anêñ loj hayabinj avômalô ma êv yenj hadênj Wapômbêñ.* ¹² **Ba enañ, “Avanônj.*

* **7:3:** Ese 9:4,6; ALK 9:4
* **7:12:** ALK 5:12

* **7:4:** ALK 14:1,3

* **7:10:** ALK

Lenj mavi bêj lôk deda lôkmanjij lôk auk bêj lôk mavi anôj lôk athên bêj lôk lôklokwanj lôk lôklinjyak ni êndên alalôanij Wapômbênj êtôm wak nômbênj intu sapênj. Avanôj.”

¹³ Ma avaka takatu te hanañ hik ya lij nena, “Nê lôk sôp thapuk takêntêk ma nê alêla ba êlêm anênj êsê?” ¹⁴ *Ma yahanañ hadênj yani, “Yenanj anyô bêj, oda hoyala.” Ma yani hanañ hadênj ya, “Thêlô ma nê takatu ba bôk etak Malainj Bêj ba ithik iniñ kwêv halôk Boksipsip Nakadunj anênj thalalenj ba intu iniñ kwêv ma habitak thapuk. ¹⁵ Aênj ba thêlô imiñ Anyô Bêj anênj loj hayabinj avômalô ba idum anênj ku wak ba bôlôvônj imiñ anênj unyak mathenj. Ma ôpatu ba hamô Anyô Bêj anênj loj êj tem imbi anênj unyak êyônggêk thêlô vov ¹⁶ *ek thêlô miñ nema kisi ami ma miñ nesakmunij ami lôk wak miñ esañ i ami ma vovanj la miñ êmbôk i ami. ¹⁷ *Boksipsip Nakadunj atu ba hamiñ Anyô Bêj anênj loj malêvônj tem imbitak thêlônij alanj ma tem endom thêlô ba ni nãñ lôkmala anênj loj. Ma tem Wapômbênj esav thêlô malenij thok vê.”

8

Nôm tôktok bahenji ba lahavuju

¹ Yôv ma Boksipsip Nakadunj hakyav nôm tôktok bahenji ba lahavuju takatu te vê ma malak lenj lêk taktij hatôm wakma te vi. ² Vêm ma yahayê añela bahenji ba lahavuju takatu ba imiñ Wapômbênj ma. Ma êv lavuak bahenji ba lahavuju hadênj thêlô.

---

* **7:14:** Dan 12:1; Mat 24:21   * **7:16:** Ais 49:10   * **7:17:** Sng 23:2; Ais 25:8; ALK 21:4

³ *Ma aņela yaņ halêm hamiņ loj êbôk da ba havalonj uņ yaônate atu ba epesanj hathak gol ek nêmbôk nôm ôv mavi êndôk. Ma nôm ôv mavi bêņ anôņ êv hadêņ yani ek yani etak êyômô avômalô mathenj iniņ mek takatu ba hamô loj êbôk da epesanj hathak gol ba hamô habobo Anyô Bêņ anêņ loj hayabinj avômalô. ⁴ Ma nôm ôv mavi takatu anêņ yova haviņ avômalô mathenj iniņ mek hatak aņela êņ banj ba hi daku ek Wapômbêņ. ⁵ *Ma aņela havalonj uņ yaô êņ ba hawa atum êbôk da halôk kapô ma habi halôk pik. Êņ ma kakalu lôk damak bêņ hik mayaliv ma đuvianj bêņ hayôkwiņ.

Lavuak bahenji ba lahavuju

⁶ Ma aņela bahenji ba lahavuju takatu ewa iniņ lavuak bahenji ba lahavuju ba epesanj i ek niyuv.

⁷ *Aņela môņ hayuv anêņ ba halanj. Êņ ma ôthôm valokwanj hatôm ais lôk atum hathak doņtom haviņ thalalenj ba ibi halôk pik ma atum hathanj pik ôđôņ te lô ma alokwanj lôk kamunj buêņ lôkthô.

⁸ Ma aņela te ju hayuv anêņ ba halanj ma nômlate hatôm atum hathanj dumlolê bêņ te ba ibi halôk űgwêk. Ma űgwêk ôđôņ te lô habitak thalalenj. ⁹ Ma nômkama lôkmala takatu ba êmô űgwêk buêņ lôkthô ema, ma yeņ loj êņ lôkthô kambom.

¹⁰⁻¹¹ *Ma aņela te lô hayuv anêņ ba halanj ma vuliņ bêņ te hêv yak anêņ leņ ba hathanj inanj atum abinj. Ma hêv yak halôk űaņ lôk kasukthôm ôđôņ te lô. Vuliņ êņ anêņ athêņ nena ‘Maniņ’ ba intu űaņ sapêņ anêņ ôđôņ te lô habitak maniņ kambom

---

* **8:3:** Kis 30:1-3; ALK 5:8   * **8:5:** Kis 19:16-19; Wkp 16:12; ALK 11:19; 16:18   * **8:7:** Kis 9:23-26; Ese 38:22; Jol 2:30   * **8:10-11:** Jer 9:15

anônj. Ma avômalô bêñ anônj inum ñañ êñ ba ema ek malê nena ñañ lêk habitak maniñ kambom.

12 *Ma añela te ayova hayuv anêñ ba halañ ma wak anêñ deda ôdônj te lô lôk ayônj anêñ deda ôdônj te lô lôk vuliñ ôdônj te lô miñ ibi deda ami. Wak lo bôlôvônj anêñ ôdônj te lô momañiniñ bêñ hêk.

13 *Ma yahayê hamiñ ma yahalañô menak jen hayovak havenj lenjêvônj ma halam kaêk, “Malainj, malainj, malainj tem êpôm avômalô pik ek malê nena añela lokwanjlo eyabiñ denañ ba tem niyuv iniñ lavuak kethenj.”

9

Añela te bahenji hayuv lavuak

1 *Ma añela te bahenji hayuv anêñ lavuak. Ma yahayê vuliñ te hêv yak anêñ lenj ba habup pik. Ma êv ku neyabiñ Viv atu anêñ abôlêk anêñ vovalenj hadêñ vuliñ êñ. 2 *Ma hakyav Viv abôlêk vê ma atum yova bêñ habitak anêñ Viv abyanj êñ ba hatôm atum dahaya bêñ te. Ma Viv anêñ yova hava wak lo lenj lonj siñ ba habitak momañiniñ kambom. 3 Ma atum yova êñ habitak lôk kôm sopek ba halôk pik. Ba êv lôklokwanj hadêñ thêlô hatôm dangaviñ pik anêñ lôklokwanj. 4 *Ma enañ hadêñ thêlô nena, “Miñ numbuliñ kamuñ loma-loma lo alokwanj ami. Ma numbuliñ ñê takatu ba Wapômbênj anêñ lêlêyanj miñ hayôhêk thêlô luvônjiñ ami.” 5 Miñ êv thêlô ek nijik anyô vônô

---

* **8:12:** Ese 32:7; ALK 6:12-13   * **8:13:** ALK 9:12; 11:14   * **9:1:** ALK 20:1   * **9:2:** Stt 19:28; Kis 10:12-15; Jol 2:2,10   * **9:4:** ALK 7:3

ami, ma nênmê vovaņ bêņ iyom êtôm ayôņ baheņvi. Ba iniņ vovaņ êņ hatôm danġaviņ layuk habi anyô ba vovaņ kambom. ⁶*Wak takêņ ma avômalô idum ek nema ma doņtom ŋama hêv i vê hêk thêlô. Ba miņ ema ami.

⁷*Ma kôm takêņ êpôpêk i hatôm bokhos ba epesaņ i ek nijik vovak. Thêlôniņ maleniņ hatôm anyô ma leņiņkadôk ma êkôk nômlate hatôm kulur kiņ ba epesaņ hathak gol. ⁸*Ma thêlôniņ leņiņkadôk ŋauņ hatôm avi iniņ ma veņiņbôlêk yakik hatôm avuņ laion abôlêk yakik. ⁹*Ma thêlôniņ bôbôņiņ hatôm moko epesaņ hathak aeņ. Ma thêlôniņ banik pôk ba diņdiņ bêņ hatôm yeņ vovak takatu ba bokhos êvôv. ¹⁰ Ma iniņ leņyuk ma hatôm danġaviņ ba iniņ lôklokwaņ hamô leņyuk takêņ ba ibi anyô hathak ma tem nênmê vovaņ bêņ êndêņ i êtôm ayôņ baheņvi. ¹¹ Ma iniņ kiņ te hayabiņ thêlô ba yani ma Viv anêņ aņela. Anêņ athêņ hathak abô Hiblu nena, “Abadôn” ma hathak abô Glik nena, “Apolon”. Ma athêņ êņ anêņ ôdôņ nena “Anyô Habuliņ Nômka ma Sapêņ”.

¹² Malaiņ môņ hale ba hi, ma doņtom malaiņ ju tem embeņ yam.

Aņela te baheņvi ba lahavute hayuv lavuak

¹³ Ma aņela ali baheņvi ba lahavute hayuv anêņ lavuak ba halaņ ma yahalaņô abô te halêm anêņ loņ êbôk da anêņ saņanêņ dan ayova. Loņ êbôk da êņ epesaņ hathak gol ba hamiņ Wapômbêņ ma. ¹⁴ Abô êņ hanaņ hadêņ aņela ali baheņvi ba lahavute atu ba hawa lavuak nena, “Opole aņela

---

* **9:6:** Jop 3:21; Jer 8:3   * **9:7:** Jol 2:4   * **9:8:** Jol 1:6   * **9:9:** Jol 2:5

ayova takatu ba bôk ekak i loŋ ba êmô ŋaŋ bêŋ Yupletis vê ek ini.” ¹⁵ Êŋ ma epole aŋela ayova êŋ ek nijik avômalô pik ôdôŋ te lô pôpônô. Wapômbêŋ bôk hakak i loŋ ek neyabiŋ sondabêŋ lôk ayôŋ ma wakma atu ba lêk habitak ek nindum iniŋ ku êŋ. ¹⁶ Yahalaŋô ŋê vovak takatu ba êyô êmô bokhos ma lubuŋlubuŋ hatôm 200 milion.

¹⁷ Êntêk ma nôm takatu ba yahatulak ba yahayê nena bokhos lôk ŋê takatu ba êyô êmô bokhos takêŋ. Thêlôninŋ moko bôbôŋinŋ anêŋ lêlêyaŋ hatôm atum ba bôsôk lôk mayav hatôm solpa. Ma bokhos takêŋ iniŋ leŋiŋkadôk hatôm avuŋ laion iniŋ leŋiŋkadôk. Ma atum lôk atum yova ma valu vovaŋ solpa hale veŋiŋbôlêk kapô ba hi. ¹⁸ Nôm malaiŋ lô êŋ hale veŋiŋbôlêk ba hik avômalô ôdôŋ te lô lôkthô vônô. ¹⁹ Bokhos iniŋ lôklokwaŋ ma hamô veŋiŋbôlêk lôk leŋyuk. Thêlôninŋ leŋyuk ma hatôm umya ma umya takêŋ iniŋ leŋiŋkadôk ethak êv vovaŋ hadêŋ avômalô.

²⁰ *Ma avômalô nômbêŋ atu ba malaiŋ lô êŋ miŋ hik i vônô ami ma evaloŋ iniŋ kambom lomaloma takatu loŋ. Thêlô êv yeŋ hadêŋ ŋgôk takatu ba epesaŋ hathak gol lo seleva ma aeŋ mayav lôk valu ma alokwaŋ. Ngôk takêŋ ma miŋ hatôm nêgê tak lo nedaŋô abô ma nemberŋ ami. ²¹ Lôk miŋ etak iniŋ kobom ik anyô vônô lôk êbôk siniŋ ma idum sek waliliŋ lôk iniŋ vani ami.

10

Aŋela lôk kapya yaôdnate

---

* **9:20:** Sng 115:4-7; 135:15-18; Dan 5:23; ALK 16:9,11

¹ Ma yahayê aŋela lôklokwaŋ yaŋ halôk ba halêm anêŋ leŋ. Ba havuliv i hathak buliv lôk okthenjulin hêk wakadôk. Ma thohavloma hatôm wak. Ma va luvi hatôm atum hathaŋ hamô alokwaŋ daim. ² Ma yani havalonj kapyã yaônate ba hakak hêk baŋ. Ma havakselaŋ ba va vianônj hayô hamiŋ ŋgwêk ma vikeŋ hamiŋ pik. ³ Ma yani halam kaêk hatôm laion te halaŋ. Yani halam, êŋ ma kakalu baheŋvi ba lahavuju enaŋ abô. ⁴*Yahalaŋô kakalu baheŋvi ba lahavuju enaŋ abô, êŋ ma yahadum ek yato. Ma doŋtom yahalaŋô abô halêm anêŋ leŋ nena, “Miŋ oto kakalu iniŋ abô êŋ ami ma ênjêk oda anêm auk iyom.”

⁵*Êŋ ma aŋela atu ba hamiŋ ŋgwêk lo pik hêv baŋ vianônj hathak leŋ. ⁶ Ma havak balabuŋ hathak ôpatu ba hamô lôkmala hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ ba hapesaŋ pik lo leŋ ma ŋgwêk lôk nômkama sapêŋ anêŋ athêŋ. Ba hanaŋ nena, “Wakma lêk habobo anêŋ daŋ. ⁷*Aŋela te baheŋvi ba lahavuju hayuv anêŋ lavuak, êŋ ma Wapômbêŋ anêŋ abô lôk kup tem anêŋ daŋ êtôm bôk ba hanaŋ hadêŋ anêŋ nê ku plopet.”

⁸ Ma yahalaŋô abô atu ba halêm anêŋ leŋ hathak lonj bô nena, “Nu ek aŋela atu ba hayô hamiŋ ŋgwêk lo pik ek onja kapyã atu ba bôk ekak hêk baŋ.”

⁹*Êŋ ma yaha hadêŋ aŋela êŋ ma yahananj ek nêm kapyã yaôna êŋ êlêm. Ma hanaŋ hadêŋ ya nena, “Onja ba nonjwaŋ. Tem vasiŋ mavi êtôm bio thôk êmô vembôlêk, ma doŋtom tem eyelaŋ lemsoam ba maniŋ kambom.” ¹⁰ Êŋ ma yahawa kapyã

---

* **10:4:** Dan 12:4,9   * **10:5:** Lo 32:40; Dan 12:7   * **10:7:** Amo 3:7   * **10:9:** Ese 2:8–3:3

yaôna êj ba yahan ba hamô yavenbôlêk ma vasiñ mavi hatôm bio thôk. Ma donjom yahatôkwên ma yalensoam maniñ kambom. ¹¹ Vêm ma yani hanañ hadêñ ya, “Nu onañ abô plopet esak nôm takatu ba tem êpôm avômalô kupik lomaloma lôk pik lomaloma lôk abô lomaloma lôk iniñ kiñ sapên esak lojbô.”

11

Wapômbên anên anyô ju atu ba enañ anên abô

¹ *Ma anjela te hêv kôm êv dôñ nômkama hathak hadêñ ya. Ma hanañ, “Nu otak ênjêk Wapômbên anên unyak mathen lôk loj êbôk da lôk avômalô takatu ba êmô kapô ek nôngô nena anên daim vithê. ² *Ma donjom miñ otak ênjêk unyak mathen anên piklêvôn ami ek malê nena loj êj ma Wapômbên hêv hadêñ nê loj buyañ. Thêlô tem nembak unyak mathen Jêusalem pesa êtôm ayôn 42. ³ Ma tem yanêm yenañ anyô ju ba thai neba kwêv kapôlônij malaiñ ma neja yenañ abô ba ini nenañ bên êtôm wak 1,260.”

⁴ *Anyô ju êj êtôm alokwañ oliv ju atu lôk atum lam ju atu ba imiñ pik anên alañ thohavloma.

⁵ *Ma anyôla hadum ek injik thai, êj ma tem atum ende thaiveniñbôlêk ba esañ ôpên vônô. Avanôn biñ, avômalô takatu ba idum ek nimbuliñ thai tem nema aên iyom. ⁶ *Anyô ju êj enañ Wapômbên anên abô, êj ma thai iniñ lôklokwañ hêk ek nenañ

* **11:1:** Ese 40:3; Sek 2:1-2   * **11:2:** Luk 21:24; ALK 13:5

* **11:4:** Sek 4:3,11-14   * **11:5:** 2Sml 22:9; Sng 97:3   * **11:6:** Kis 7:17-20; 1Sml 4:8; 1Kiñ 17:1

ba ôthôm mi lôk ŋaŋ imbitak thalaleŋ ma malaiŋ lomaloma imbitak pik êtôm thai iniŋ leŋiŋhaviŋ.

7 *Thai idum ku enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô yôv ma alim bomaŋ atu ba hathak halêm anêŋ Viv atu kapô tem êyô ba injik vovak êndêŋ thai ba embak thai pesa ba nema. 8 *Ma thai iniŋ kupik tem ênjêk malak bêŋ anêŋ loŋôndê bêŋ. Malak lôŋ êŋ anêŋ athêŋ kapô ma Sodom lo Ijip, loŋ êŋ bôk ik iniŋ Anyô Bêŋ vônô hathak alovalaŋaŋsiŋ. 9 Ma avômalô leŋviŋkupik lomaloma lôk ôdôŋ lomaloma lôk abô lomaloma lôk pik lomaloma sapêŋ tem nêlêm nêgê anyô ju êŋ iniŋ kupik hêk loŋôndê êtôm wak daluk lô ma wata te imbiŋ. Êtôm bôk enaŋ nena miŋ hatôm nedav i ami. 10 Ma avômalô pik tem leŋiŋmavi lôk lêlô ma nênem nômkama êndêŋ i ek malé nena plopet ju atu ba êv malaiŋ hadêŋ thêlô lêk ema.

11 *Ma doŋtom wak lô lôk wak te viyaŋ haviŋ hale ba hi, ma Wapômbêŋ hayuv auk lôkmala halôk thai ba thai iviyô imiŋ. Ma avômalô êyê thai ba êkô kambom. 12 *Ma kaêk lôklokwaŋ anêŋ leŋ hanaŋ hadêŋ thai, “Nosak ba nôlêm.” Êŋ ma thai ethak ba i leŋ ma buliv hava thai siŋ ba ñê takatu ba bôk ik vovak hadêŋ thai imiŋ ba êyê. 13 *Ketheŋ oyaŋ ma duviaŋ bêŋ te hayô ba habuliŋ malak lôŋ ôdôŋ te laumiŋ ba hik avômalô hatôm 7,000 vônô. Ma avômalô vi atu ba êmô lôkmala êkô kambom ba êv athêŋ lôkmaŋgiŋ hadêŋ Wapômbêŋ anêŋ leŋ.

* **11:7:** Dan 7:21; ALK 12:17; 13:7; 17:8

* **11:8:** Luk 13:34

* **11:11:** Ese 37:5,10

* **11:12:** 2Kiŋ 2:11

* **11:13:** ALK 6:12;

14 *Malaiŋ te ju hale ba hi yôv. Ma malaiŋ te lô tem êyô kethenŋ.

Anŋela te bahenŋvi ba lahavuju hayuv lavuak

15 *Ma anŋela te bahenŋvi ba lahavuju hayuv anêŋ lavuak ba halaŋ ma kaêk bêŋ anôŋ halêm anêŋ leŋ ba elam aêntêk, “Pik lêk hamô Anyô Bêŋ lôk anêŋ Kilisi bahenŋiŋ ma Anyô Bêŋ tem eyabiŋ wak nômbêŋ intu sapêŋ.”

16 Ma avaka 24 takatu ba êmô iniŋ loŋ eyabiŋ avômalô hamô Wapômbêŋ thohavloma êkôm ba maleŋ halôk ma êv yenŋ hadêŋ Wapômbêŋ. 17 Ma enaŋ,

“Anyô Bêŋ Wapômbêŋ Lôklokwaŋ Anôŋ,
lêk hômô ma sêbôk oda hômô aêŋ.

Mavi anôŋ ek lêk hoyabiŋ nômkama sapêŋ hathak anêm lôklokwaŋ.

18 *Avômalô daluk leŋiŋmaniŋ ek o,
ma doŋtom anêm lemmaniŋ lêk hayô.

Anêm waklavôŋ hayô ek undum abô ek avômalô ŋama.

Êŋ ma tem nêm iniŋ vuli mavi êndêŋ anêm ŋê ku plopet lôk anêm avômalô mathenŋ takatu ba elanô anêm abô, avômalô bêŋ lôk avômalô yaô.

Wakma hayô ek nimbuliŋ avômalô takatu ba ibuliŋ pik.”

19 *Ma Wapômbêŋ anêŋ unyak mathenŋ atu ba hamô leŋ anêŋ abôlêk hakyav ba yahayê alapa tabô hamô unyak mathenŋ êŋ kapô. Ma damak

* 11:14: ALK 9:12 * 11:15: Kis 15:18; Sng 10:16; Dan 2:44; 7:14

* 11:18: Sng 110:5; 115:13; Lom 2:5; ALK 20:11-13 * 11:19: Hib 9:4; ALK 8:5; 15:5; 16:21

hêv lôk pôk lôk kakalu bêŋ lôk duviaŋ lôk ôthôm
valokwaŋ hatôm ais hêv yak halôk.

12

Avi lo Wa bomaŋ

¹ Ma lavôŋiŋ bêŋ te havova hêk leŋ: avi te hamô
ma wak hawê havenŋ yani hatôm sôp ma hatak
vakapô luvi hayô hamiŋ ayôŋ. Ma vuliŋ laumiŋ
ba lahavuju hamiŋ wakadôk hatôm kiŋ iniŋ kuluj.

² *Yani hasabeŋ ba halaŋ ek embathu.

³ *Ma lavôŋiŋ yaŋ habitak leŋ: Wa thalaleŋ bo-
maŋ bêŋ te ba anêŋ wakadôk baherŋvi ba lahavuju
ma wakadôk lôkthô ma kiŋ iniŋ kuluj hamô. Ma
wakadôk yakik hatôm laumiŋ hamô. ⁴ *Ma layuk
hawali vuliŋ ôdôŋ te lô ba havalonŋ ba habi halêm
pik. Ma Wa bomaŋ bêŋ atu hamiŋ avi atu ba hape-
saŋ i ek embathu anêŋ thohavloma ek havathu
ma enjaŋ amena êŋ ketheŋ oyaŋ. ⁵ *Êŋ ma avi
êŋ havathu namalô atu ba tem eyabiŋ avômalô
pik sapêŋ lôklokwaŋ esak yani baŋ malaiŋ. Aêŋ ba
ketheŋ oyaŋ ma ewa yani ba i daku Wapômbêŋ
atu ba hamô anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô. ⁶ Ma avi
êŋ hasôv ba hi loŋ thiliv atu ba Wapômbêŋ bôk
hapesaŋ yôv ek eyabiŋ yani êtôm wak 1,260.

⁷ *Ma vovak bêŋ hêk malak leŋ ba Maikel lôk
anêŋ aŋela ik vovak hadêŋ Wa bomaŋ bêŋ atu.
Ma Wa atu lôk anêŋ aŋela imiŋ viyaŋ ba ik vovak
êŋ. ⁸ Ma Wa anêŋ lôklokwaŋ miŋ hatôm ami. Ba
intu miŋ hatôm êmô malak leŋ esak loŋbô ami.

---

* **12:2:** Mai 4:10 * **12:3:** Dan 7:7 * **12:4:** Dan 8:10 * **12:5:**
Sng 2:9; Ais 7:14; 66:7; ALK 19:15 * **12:7:** Jut 9

9 *Aêŋ ba êv Wa bomaŋ bêŋ êŋ lôk anêŋ aŋela vê hêk malak leŋ ba ekaliv i êlêm pik. Yani ma umya bôsêbôk ba elam nena Ngôk Bêŋ ma Sadaŋ. Yani hathak hasau avômalô pik sapêŋ. 10 *Ma yahalaŋô kaêk te anêŋ leŋ ba hanaŋ, “Lêk ma alalôaniŋ Wapômbêŋ hêv alalô bulubiŋ ma anêŋ lôklokwaŋ habitak yaŋ ba yani hamô hatôm kiŋ. Ma anêŋ Kilisi hadum ku athêŋ bêŋ ek malê nena aŋela lêk ibi ôpatu ba hanaŋ aiaŋ thêlô bêŋ hamô Wapômbêŋ thohavloma bôlôvôŋ lo wak halôk pik. 11 Thêlô êmô yani lu hathak Boksipsip Nakaduŋ anêŋ thalaleŋ lôk Wapômbêŋ anêŋ abô takatu ba thêlô enaŋ. Thêlô imiŋ lôklokwaŋ ba miŋ êkô ek avômalô nijik thêlô vônô ami. 12 *Aêŋ ba môlô avômalô leŋ lemimmavi. Ma doŋtom malaiŋ ek pik lo ŋgwêk ek malê nena Sadaŋ lêk halôk ba hathôk ek môlô. Yani lamaniŋ kambom ek malê nena yani hayala nena anêŋ waklavôŋ lêk bidôŋ.”

13 Wa bomaŋ bêŋ atu hayala nena lêk ibi yani halêm pik ba halupuniŋ avi atu ba havathu okna atu. 14 *Ma doŋtom Wapômbêŋ hêv menak jeŋ bok anêŋ banik luvi hadêŋ avi êŋ ek yani eyovak ba ni loŋ atu ba bôk epesaŋ yôv ek neyabiŋ yani êtôm sondabêŋ lô ma wata te imbiŋ ek miŋ Wa imbuliŋ yani ami. 15 Ma Wa havululup ŋaŋ ba hatôm ŋaŋ bêŋ te habitak yani abôlêk ba havenŋ avi êŋ yam ek enja yani ba ni. 16 Ma doŋtom pik hêv avi êŋ sa ba hakyav abôlêk ba hanum ŋaŋ êŋ sapêŋ. 17 *Êŋ ma Wa lamaniŋ kambom hathak avi êŋ ba hi ek injik

---

* 12:9: Stt 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; ALK 20:2 * 12:10: Jop 1:9-11; Sek 3:1 * 12:12: Ais 44:23; 49:13 * 12:14: Dan 7:25; 12:7 * 12:17: ALK 11:7

vovak êndêŋ avi êŋ anêŋ avômena vi. Thêlô ma nê takatu ba esopa Wapômbêŋ anêŋ abô balabuŋ lôk enaŋ iniŋ êvhaviŋ atu hathak Yisu bêŋ. ¹⁸ Ma Wa hamiŋ ŋgwêk anêŋ thathe daŋ.

13

Alim bomaŋ anêŋ ŋgwêk

¹ *Ma yahayê alim bomaŋ te habitak ŋgwêk. Yani wakadôk bahenŋvi ba lahavuju ba anêŋ yakik laumiŋ hamiŋ wakadôk. Ma kiŋ iniŋ kuluŋ laumiŋ hamô anêŋ yakik. Ma wakadôk takatu ma eto abôma hathak Wapômbêŋ nena, “Yada ma Wapômbêŋ”. ² *Ma alim bomaŋ atu ba yahayê hatôm avuŋ nyau bomaŋ bêŋ te ma va hatôm avuŋ bea va ma abôlêk ma hatôm avuŋ laion te abôlêk. Ma Wa bomaŋ bêŋ atu hêv anêŋ lôklokwaŋ lôk anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô lôk athêŋ bêŋ hadêŋ alim bomaŋ êŋ. ³ *Ma yahayê wakadôk te inaŋ bôk ik vônô ba pôpô bêŋ te hêk ma donŋtom bôk hayôv. Ba intu avômalô pik sapêŋ eson kambom ba esopa yani. ⁴ Ma thêlô êv yeŋ hadêŋ Wa bomaŋ bêŋ atu ek malê nena yani hêv anêŋ athêŋ bêŋ hadêŋ alim bomaŋ êŋ. Ma thêlô êv yeŋ hadêŋ alim bomaŋ êŋ ba enaŋ, “Opalê hatôm alim bomaŋ êntêk ma hatôm injik vovak êndêŋ yani? Mi anôŋ.” ⁵ *Wapômbêŋ hatak alim bomaŋ êŋ ek êmbôï ba enaŋ abômapopak esak yani lôk eyabiŋ avômalô êtôm ayôŋ 42.*

---

* **13:1:** ALK 12:3; 17:3,7-12   * **13:2:** Dan 7:4-6   * **13:3:** ALK 17:8   * **13:5:** Dan 7:8,25; 11:36; ALK 11:2   * **13:5:** Ayôŋ 42 ma hatôm wak 1,260 (12:6) ma hatôm sondabêŋ lô ma wata te (12:14).

⁶ Ma alim bomaŋ êŋ hanaŋ abô kambom hathak Wapômbêŋ da lôk anêŋ athêŋ lôk anêŋ unyak mathêŋ lôk nê takatu ba êmô malak leŋ. ⁷ *Ma Wapômbêŋ hatak yani ek injik vovak êndêŋ anêŋ avômalô mathêŋ ba nênmê yak. Ma enja athêŋ ek eyabiŋ avômalô ôdôŋ lomaloma lôk leŋviŋkupik lomaloma lôk abô lomaloma ma pik lomaloma sapêŋ. ⁸ *Ma avômalô pik lôkthô atu ba iniŋ athêŋ miŋ hêk kapya lôkmala ami hadêŋ sêbôk ba miŋ Wapômbêŋ hapesaŋ pik lo leŋ ami denaŋ ma tem nênmê yeŋ êndêŋ alim bomaŋ êŋ. Kapya lôkmala êŋ ma Boksipsip Nakaduŋ atu ba bôk ik vônô anêŋ kapya.

⁹ Opalê atu ba lôk lëndôŋ ma endanô abô êntêk. ¹⁰ *Wapômbêŋ hatak anyô te ek ni koladôŋ ma tem yani ni koladôŋ. Wapômbêŋ hatak anyô te ek nijik yani vônô esak biŋ vovak ma tem nijik yani vônô esak biŋ vovak. Ba nôm êŋ habitak ma avômalô mathêŋ lôkthô nimiŋ lôklokwaŋ ma nebalonŋ iniŋ êvhaviŋ loŋ majaŋ.

Alim bomaŋ anêŋ pik

¹¹ Ma yahayê alim bomaŋ yaŋ habitak anêŋ pik kapô ba halêm yaiŋ. Ma anêŋ yakik lokwanju hatôm boksipsip nakaduŋ. Ma doŋtom hanaŋ abô hatôm Wa bomaŋ bêŋ atu. ¹² Yani hawa alim bomaŋ môŋ anêŋ lôklokwaŋ ek indum anêŋ ku. Yani hadum ba avômalô pik sapêŋ êv yeŋ hadêŋ alim bomaŋ môŋ atu ba bôk ik vônô ma doŋtom anêŋ palê bôk hayôv. ¹³ *Ma yani hadum lavôŋiŋ

* **13:7:** ALK 11:7 * **13:8:** Sng 69:28; ALK 17:8; 20:12,15; 21:27

* **13:10:** Jer 15:2; 43:11; ALK 14:12 * **13:13:** 1Kinj 18:24-39; Mat 24:24; ALK 19:20

lôkmanjij lomaloma ba bêj te ma atum hathan ba hêv yak anêj lej ba halêm pik ba avômalô sapêj êyê. ¹⁴ Ma etak yani ek indum lavônjij takêj esak alim bomanj yanj môj anêj athêj ba esau avômalô pik. Yani hanañ ek avômalô nepesanj alim bomanj môj anêj dahô te ek nênem athêj bêj êndêj ôpatu ba bôk ik vônô hathak biñ vovak ma doñtom hamô lôkmala denanj. ¹⁵ Ma etak yani ek iyuv auk êndôk alim bomanj môj anêj dahô ek dahô êj enanj abô. Ma avômalô takatu ba miñ êv yeñ hadêj dahô êj ami, ma tem nijik thêlô vônô. ¹⁶ *Ma yani hapôvij avômalô lôkthô ek neja lêlêyanj ênjêk bahenij vianôj mena ênjêk luvônjij. Avômalô athêj bêj lôk athêj mi ma nê valu bêj lôk nê valu mi ma nê takatu ba êmô alañsi vibij lôk nê takatu ba alañsi mi lôkthô neja lêlêyanj êj. ¹⁷ Avômalô takatu ba lêlêyanj mi miñ hatôm nênem vuli nômkama lôk nênem iniñ nômkama ek anyô vi nênem vuli ami. Lêlêyanj êj ma alim bomanj anêj athêj ma anêj athêj anêj lavôj. ¹⁸ Lêlêyanj êj anêj ôdôj ma hamô kapô anôj. O anyô lôkauk bêj, êj ma undum ku ek oyala alim bomanj atu anêj lêlêyanj êj anêj ôdôj. Lêlêyanj êj ma anyô te anêj lêlêyanj. Ma ôpêj anêj lêlêyanj êj ma hatôm 666.

14

Boksipsip Nakaduj lôk anêj avômalô

¹ Ma yahayê hathak lonjô ma Boksipsip Nakaduj atu hamiñ dum Saion ma avômalô hatôm 144,000 imiñ haviñ yani. Ma anêj athêj lôk Lambô anêj athêj bôk eto yôv hêk thêlônij

* **13:16:** ALK 14:9-11; 16:2; 20:4

luvônij. ²*Ma yahalanô thêlônij kaêk halêm anêj lej hatôm nambô dijdij ma hatôm kakalu bêj hêv yak. Kaêk êj ma hatôm avômalô êv yej gita. ³*Thêlô êv yej lukmuk te hêk Anyô Bêj anêj loj hayabij avômalô lôk hêk nôk lôkmala ayova lôk avaka takatu malenij. Anyôla mij hatôm eyala yej êj ami, ma avômalô 144,000 takatu ba bôk Anyô Bêj hêv vuli i yôv hêk pik iyom intu eyala. ⁴Thêlô ma nê takatu ba mij bôk eyov avi ami ek malê nena thêlô itip majan. Thêlô esopa Boksipsip Nakaduj haven loj nômbênj atu ba yani hi. Wapômbênj hêv thêlô vuli hêk avômalô pik malêvônj ma thêlô ibitak hatôm da môj ek Wapômbênj lôk Boksipsip Nakaduj. ⁵Abôyanj te mij hale thêlô venjnbôlêk ami lôk kambom mi hêk Wapômbênj ma.

Anjela lokwanjô inij abô

⁶Ma yahayê anjela yanj hayovak haven lejlêvônj. Yani havalonj Abô Mavi atu ba hamô hatôm wak nômbênj intu sapênj ek enanj êndênj avômalô anêj pik lomaloma lôk ôdônj lomaloma ma abô lomaloma lôk lenjnkupik lomaloma sapênj. ⁷Ma yani halam kaêk nena, “Nôkô Wapômbênj ma nônem athênj lôkmanjij êndênj yani ek malê nena waklavônj nindum abô lêk hayô. Nônem yej êndênj yani atu ba hapesanj pik lo lej ma ngwêk lo nanj sapênj.”

⁸*Yôv ma anjela te ju hayô ma hananj, “Hêv yak, hêv yak. Malak lôk athênj bêj Babilon hêv yak.

---

* **14:2:** ALK 1:15; 19:6 * **14:3:** Ais 42:10; ALK 5:9; 7:4 * **14:8:** Ais 21:9; Jer 51:7-8; ALK 17:2; 18:2,3

Yani bôk hadum ba avômalô pik lôkthô inum anêŋ waiŋ lôklokwaŋ ba elo molo ba idum sek loma-loma.”

⁹*Ma aŋela te lô haveŋ thai yam hayô ma halam lôklala aêntêk, “Anyô late hêv yeŋ hathak alim bomaŋ atu lôk anêŋ dahô atu ba epesaŋ ma hawa anêŋ lêlêyaŋ hêk uvôv mena baŋ, ¹⁰*êŋ ma tem yani inum Wapômbêŋ anêŋ lamaniŋ êtôm waiŋ. Waiŋ êŋ ma daluk ba maniŋ bomaŋ. Ôpatu ba hanum ma tem enja vovaŋ bêŋ ênjêk aŋela lôk Boksipsip Nakaduŋ maleŋiŋ ba atum valu solpa tem esaŋ yani. ¹¹*Ma atum atu ba hêv vovaŋ hadêŋ thêlô anêŋ yova tem esak ba ni wak nômbêŋ intu sapêŋ. Thêlô takatu ba êv yeŋ hadêŋ alim bomaŋ lôk anêŋ dahô atu ba epesaŋ ba ewa anêŋ athêŋ anêŋ lêlêyaŋ tem miŋ neja lovak dokte ami.” ¹²*Aêŋ ba avômalô mathêŋ takatu ba esopa Wapômbêŋ anêŋ abô balabuŋ lôk êvhaviŋ Yisu ma nebalon iniŋ êvhaviŋ loŋ ba nimiŋ lôklokwaŋ.

¹³Ma yahalaŋô abô te anêŋ leŋ hanaŋ, “Oto aêntêk, ‘Lêk ba hi ma ŋê takatu ba esopa Yisu ba ema tem nêmolô mavi.’ ” Ma Lovak Mathêŋ hik abô êŋ loŋ haviŋ nena, “Avanôŋ, thêlôniŋ kobom mavi tem ni imbiŋ thêlô ba intu tem neja lovak esak iniŋ ku malaiŋ.”

Ewa pik anêŋ nômolô anôŋ

¹⁴*Yahamolô ma yahayê anyô te hayô hamô bu-liv thapuk. Yani hatôm anyô te nakaduŋ. Yani

* **14:9:** ALK 13:12-17 * **14:10:** Stt 19:24; Sng 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Ese 38:22; ALK 16:19; 20:10 * **14:11:** Ais 34:10
* **14:12:** ALK 13:10 * **14:14:** Dan 7:13

hakôk kuluj gol ma havalonj biñ kamuj te ba ma kambom. ¹⁵ Ma aņela yaņ hale yaiņ anêņ unyak mathenj atu ma halam kaêk hadêņ ôpatu ba hamô buliv ba hanaņ, “Onja anêm biñ kamuj ba onde nôm esak ek malê nena waklavôņ neja nôm anêņ anôņ lêk hayô.” ¹⁶ Êņ ma ôpatu ba hamô buliv havalu anêņ biñ halôk pik ba hadabêņ pik anêņ nôm anôņ lôkthô ba hasup hathak donjom ba hawa.

¹⁷ Ma aņela yaņ hale unyak mathenj atu ba hamô malak leņ ba hawa biñ kamuj ba ma kambom hatôm anyô hamôņ hawa. ¹⁸ *Ma aņela yaņ atu ba hayabiņ atum êbôk da hale yaiņ ba halam kaêk bêņ hadêņ aņela havalonj biñ lôk ma atu nena, “Onja anêm biñ ba odabêņ yak waiņ anêņ maņgayak takatu ba hamô pik ek malê nena anêņ anôņ bôk hayôk yôv ba usup esak donjom.” ¹⁹ Êņ ma yani havalu anêņ biñ hayô pik ma hasup yak waiņ anôņ hathak donjom ba hatak halôk loj evak waiņ anôņ pesa ek neja anêņ thôk. Loj êņ ma Wapômbêņ anêņ loj lamanij. ²⁰ *Hamô malak bêņ viyaiņ ma evak yak waiņ anôņ pesa hamô loj evak pesa ba halom ba hale abyaņ. Ma avômalô iniņ thalalenj haņgasô halôk pik ba hasuj aleba hayô bokhos abôlêk ma anêņ bêņ ma hatôm 300 kilomita.

15

Malaiņ anêņ danj

¹ Ma yahayê nômbithi bêņ yaņ hêk leņ ba yaha-sonj kambom. Nôm êņ ma aêntêk: aņela bahenji

---

* **14:18:** Jol 3:13   * **14:20:** Ais 63:3; ALK 19:15

ba lahavuju evaloŋ nô m malaiŋ anêŋ daŋ ba-
 heŋvi ba lahavuju ek malê nena Wapômbêŋ anêŋ
 lamaniŋ lêk anêŋ daŋ. ² Ma yahayê nômlate hatôm
 ŋgwêk ba thêthê mavi hatôm liyali ba eyelaŋ haviŋ
 atum. Ma ñê takatu ba leŋiŋvidoŋ ba miŋ etak iniŋ
 êvhaviŋ ami ba intu êmô alim bomaŋ lôk anêŋ dahô
 atu ba epesaŋ lôk anêŋ athêŋ anêŋ lêlêyaŋ lu, thêlô
 imiŋ ŋgwêk daŋ ba ewa yeŋ gita atu ba Wapômbêŋ
 hêv hadêŋ thêlô. ³ *Ma êv Wapômbêŋ anêŋ anyô ku
 Mose lôk Boksipsip Nakaduŋ iniŋ yeŋ ba êv nena,
 “Anyô Bêŋ Wapômbêŋ Lôklokwaŋ Lôkthô anêŋ
 Ôdôŋ,

hudum ku bêŋ ba intu yêlô asoŋ kambom.

Anêm kobom ma thêthôŋ ma avanôŋ.

O ma kiŋ atu ba hoyabiŋ nômkama sapêŋ hadêŋ
 môŋ anôŋ ba hi hayô wak nômbêŋ intu
 sapêŋ.

⁴ *O iyom ma mathêŋ, aêŋ ba avômalô lôkthô
 nêmbô anêm athêŋ ba nêkô ek o.

Avômalô sapêŋ êyê anêm ku ma thêthôŋ ba intu
 thêlô tem nêlêm ek nêlêm yeŋ êndêŋ o.”

⁵ *Vêm ma yahayê hathak loŋbô ma malak
 yeŋ anêŋ loŋ mathêŋ anôŋ anêŋ leŋ hakyav.
 Wapômbêŋ anêŋ abô balabuŋ atu ba hêv hadêŋ
 Mose hêk loŋ êŋ. ⁶ Ma aŋela baheŋvi ba lahavuju
 takatu ba ewa malaiŋ baheŋvi ba lahavuju takatu
 êlêm anêŋ unyak mathêŋ kapô ba ele yaŋ. Thêlô
 iniŋ sôp ma thapuk ba mabuŋ mavi ba habi
 kêdêkêdê ma evaŋgiŋ bokŋgôp gol hawê lawê iniŋ
 bôm kabum. ⁷ Ma nô m lôkmala ayova takatu

* **15:3:** Kis 15:1; Sng 111:2; 139:14; 145:17 * **15:4:** Sng 86:9; Jer
 10:6-7 * **15:5:** Kis 38:21

te hêv kabum gol bahenji ba lahavuju hadên anjela bahenji ba lahavuju takatu. Kabum takên ma Wapômbên atu ba hamô lôkmala hatôm wak nômbên intu sapên anên lamanij halôk ba hayô abôlêk siñ. ⁸ *Ma Wapômbên anên lôkmanjinj lôk anên lôklokwanj anên yova hava unyak mathen kapô siñ ba anyô late miñ hatôm imbitak êyô unyak mathenj êñ kapô ami endeba anjela bahenji ba lahavuju takatu iniñ malaiñ bahenji ba lahavuju takatu ende êndôk am.

16

Anjela engasô malaiñ hatôm bahenji ba lahavuju halôk pik

¹ Ma yahalanô kaêk halêm anên unyak mathen ba hanaj hadên anjela bahenji ba lahavuju takatu aêntêk, “Unu nonjasô Wapômbên anên lamanij atu ba hamô kabum bahenji ba lahavuju êndôk pik.”

² *Anjela môn hi ma hanjasô anên kabum halôk pik ba habitak palê bên ba vovanj kambom ba hatêto avômalô takatu ba ewa alim bomanj anên lêlêyanj lôk êv yenj hadên anên dahô atu ba epesanj.

³ *Ma anjela te ju hi hanjasô anên kabum halôk ngwêk ba habitak hatôm anyô nãma iniñ thôk mandalinj. Ma nômkama takatu ba êmô ngwêk lôkthô ema.

⁴ Ma anjela te lô hanjasô anên kabum halôk nanj bênjbênj lôk nanj yaônena sapênj ba lôkthô ibitak

---

* **15:8:** 1Kinj 8:10-11; 2Sto 5:13-14; Ais 6:4   * **16:2:** Kis 9:10; ALK
13:12-17   * **16:3:** Kis 7:17-21

thalalen. ⁵ Ma yahalaŋô aŋela atu ba hayabiŋ ŋaŋ sapêŋ hanaŋ,

“O Anyô Mathen, lêk hômô ba bôk hômô. O ma anyô thêthôn ba intu anêm hudum abô ma thêthôn.

⁶ Thêlô bôk enŋasô avômalô mathen lôk plopet inin thalalen,

ba intu hôêv thalalen ek thêlô ninum êtôm inin kambom anêŋ viyaŋ.”

⁷ *Ma yahalaŋô abô te halêm anêŋ loŋ êbôk da ba hanaŋ nena,

“Intu êŋ, O Anyô Bêŋ Wapômbêŋ Lôklokwaŋ Lôkthô anêŋ Ôdôn,

ba holaŋô abô ba hôêv vovaŋ viyaŋ, êŋ ma thêthôn anôn.”

⁸ Ma aŋela te ayova haŋgasô anêŋ kabum halôk wak ma Wapômbêŋ hatak wak ek imbi lôklokwaŋ ba êmbôk avômalô êtôm atum hathaŋ i. ⁹ *Êŋ ma wak hathaŋ avômalô ba êyôk bubulik ba esokwaŋ Wapômbêŋ ek malê nena yani ma malaŋ nômbeŋ êŋ anêŋ ôdôn. Ma doŋtom thêlô miŋ ele kapôlônŋiŋ liliŋ ba êv athêŋ lôkmaŋgiŋ hadêŋ yani ami.

¹⁰ *Ma aŋela te bahenŋvi haŋgasô anêŋ kabum halôk alim bomaŋ anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô ba momaŋiniŋ bêŋ hayô anêŋ loŋ lôkliŋyak. Êŋ ma avômalô ethaŋ dahalaŋiŋ ek malê nena vovaŋ kambom. ¹¹ Ma thêlô esokwaŋ Wapômbêŋ leŋ hathak vovaŋ lo palê, ma doŋtom miŋ ele kapôlônŋiŋ liliŋ ba esopa Wapômbêŋ ami.

---

* **16:7:** Sng 19:9; ALK 15:3   * **16:9:** ALK 9:20-21   * **16:10:** Kis 10:22; Ais 8:21-22

12 *Ma aņela te bahenji ba lahavute hanġasô anêj kabum halôk ņan bêj Yupletis ba ņan êj hamoma ek epesaņ lojôndê ek kiņ takatu ba tem nêlêm anêj loj wak hathak. 13 Êj ma yahayê ņġok lelaik lokwanlô hatôm kôkwêk êlêm ele Wa bomaņ bêj atu abôlêk lôk alim bomaņ atu abôlêk ma plopet abôyaņ atu abôlêk. 14 *Thêlô ma ņġok ba idum lavôņiņ lomaloma. Thêlô i ek nisup kiņ sapêj esak doņtom ek nijik vovak. Vovak êj tem imbitak êndêj Wapômbêj Lôklokwaņ Anôj anêj waklavôj bêj.

15 *“Odaņô! Tem yasôk kethen jêtôm anyô vani. Ôpatu ba hêv lêlê ba anêj sôp hamô havin yani ma tem êmô mavi ek malê nena tem yani miņ emben kôlôlôj ba mama ami.”

16 *Êj ma ņġok lô atu isup kiņ sapêj ethak doņtom halôk loj te atu ba elam hathak abô Hiblu nena Amagedoņ.

17 Ma aņela te bahenji ba lahavuju hanġasô anêj kabum halôk lenjêvôj ba kaêk bêj te halêm hale unyak mathen anêj loj hayabiņ avômalô nena, “Lêk yôv!” 18 *Êj ma damak hêv ma kakalu hik ba pôk lôklala hayô hamô ba hayô hamô. Ma duviaņ bêj te hayô ba miņ bôk aêj habitak pik ami ek malê nena duviaņ êj ma hayôkwiņ lôklokwaņ kambom anôj. 19 *Ma malak bêj Babilon hapup hi ôdôj lô ma avômalô lodôj lodôj iniņ malak bêjbêj êv yak. Wapômbêj lahabi malak bêj Babilon anêj sek ba intu hêv waiņ laņaņa kambom hadêj yani.

---

* 16:12: Ais 11:15   * 16:14: ALK 19:19   * 16:15: Mat 24:43-44; ALK 3:3   * 16:16: Sek 12:11   * 16:18: ALK 4:5; 8:5   * 16:19: ALK 14:10

20 *Ma ngavithôm lôk dumlolê sapêᶇ i ba mi. 21 *Ma ôthôm valokwaᶇ hatôm ais halôk anêᶇ leᶇ ba hik avômalô. Ôthôm ais êᶇ anêᶇ malaiᶇ ma hatôm 50 kilo. Ba intu avômalô esokwaᶇ Wapômbêᶇ hathak nôᶇ malaiᶇ êᶇ ek malê nena nôᶇ êᶇ ma malaiᶇ bomaᶇ.

17

Avi lôk athêᶇ hathak sek waliliᶇ hawa vuli kam-bom

1 *Ma aᶇela baheᶇvi ba lahavuju takatu ba ewa kabum malaiᶇ baheᶇvi ba lahavuju te halêm hadêᶇ ya ma hanaᶇ, “Ôlêm, tem yangik avi lôk athêᶇ hathak sek waliliᶇ anêᶇ vovaᶇ atu ba tem enja anêᶇ vuli thô êndêᶇ o. Yani hayô hamô ᶇaᶇ bêᶇ anôᶇ vôv. 2 *Kiᶇ pik ethak idum sek haviᶇ yani ma avômalô pik inum anêᶇ yak waiᶇ sek haviᶇ ba ibitak molo.”

3 *Vêm ma Lovak Matheᶇ hakôk ya liᶇ ba aᶇela êᶇ hawa ya ba hi loᶇ thiliv. Ma yahayê avi te hayô hamô alim bomaᶇ thalaleᶇ te. Abôma lomalomama hathak Wapômbêᶇ hatêtô alim êᶇ liᶇkupik sapêᶇ ma anêᶇ wakadôk ma baheᶇvi ba lahavuju ma yakik laumiᶇ. 4 *Ma avi êᶇ hapuk sôp bôsôk lôk thalaleᶇ hatôm ᶇê valu bêᶇ ma evaᶇgiᶇ nôᶇ kêdêkêdê epesaᶇ hathak gol lôk valu kêkêlô lôk kômkom. Yani havalonaᶇ tase gol ma nôᶇ ôvathek lomalomama lôk anêᶇ sek waliliᶇ anêᶇ lôᶇgôlôᶇ halôk

---

* 16:20: ALK 6:14   * 16:21: Kis 9:23-24; ALK 11:19   * 17:1: Jer 51:12-13   * 17:2: Ais 23:17; Jer 51:7; ALK 14:8   * 17:3: ALK 13:1   * 17:4: Jer 51:7; ALK 18:16

ba hayô siŋ. ⁵ Athêŋ loj kapô te ma eto hêk uvôv nena,

“Malak lôk athêŋ bêŋ Babilon,
avi sek waliliŋ iniŋ talêbô,
ma kobom ôvathek pik sapêŋ iniŋ talêbô.”

⁶ *Ma yahayê avi êŋ hanum nê mathenj lôk nê takatu ba enaŋ abô avanôŋ hathak Yisu iniŋ thalalenj ba intu halo molo hatôm hanum wainj bêŋ anôŋ.

Yahayê yani ba yahasonj kambom. ⁷ *Êŋ ma anjela hanaŋ hadêŋ ya aêntêk, “Aisê ka hosonj kambom? Tem yanaŋ avi êŋ lôk alim bomaŋ lôk wakadôk bahenji ba lahavuju lôk yakik laumiŋ takatu ba hawa yani anêŋ ôdôŋ bêŋ êndêŋ o. ⁸ *Alim bomaŋ atu ba hôyê ma bôk hamô ma lêk miŋ hamô ami ma tem etak Viv atu ba ni ek nimbuliŋ yani. Avômalô pik takatu ba iniŋ athêŋ miŋ hamô kapya lôkmala hadêŋ sêbôk atu ba Wapômbêŋ miŋ hapesaŋ pik ami denaŋ, thêlô tem nêgê alim bomaŋ êŋ ba nesonj kambom ek malê nena yani bôk hama yôv.

⁹ “Nê lôkauk ma tem neyala nôm êŋ anêŋ ôdôŋ ma aêntêk: Wakadôk bahenji ba lahavuju êŋ ma hatôm dum bahenji ba lahavuju atu ba avi êŋ hayô hamô loj. ¹⁰ Ma anêŋ ôdôŋ yaŋ nena kiŋ bahenji ba lahavuju, ba bahenji bôk êv yak yôv, ma te êntêk hamô, ma te ma miŋ habitak ami denaŋ. Yani habitak ma tem êmô bidoŋna iyom. ¹¹ Ma alim bomaŋ atu ba bôk hamô ma lêk mi, yanida hatôm kiŋ te bahenji ba lahavulô. Yani habitak anêŋ kiŋ

* **17:6:** ALK 18:24; 19:2 * **17:7:** ALK 13:1 * **17:8:** Dan 12:1; ALK 11:7; 13:7

baheŋvi ba lahavuju takatu iniŋ. Ba tem ni ek nimbuliŋ yani.

12 * “Yakik laumiŋ takatu ba hôyê ma kiŋ laumiŋ. Thêlô miŋ bôk ewa iniŋ athêŋ ami denaŋ, ma doŋtom thêlô tem neja athêŋ êtôm kiŋ imbiŋ alim bomaŋ êtôm wak te iyom. 13 Thêlô tem iniŋ auk doŋtom ma nênem iniŋ lôklokwaŋ lôk iniŋ athêŋ êndêŋ alim bomaŋ. 14 Thêlô tem nijik vovak êndêŋ Boksipsip Nakaduŋ, ma Boksipsip Nakaduŋ tem êmô thêlô lu ek malê nena yani ma nê bêŋbêŋ iniŋ Anyô Bêŋ ma kiŋ iniŋ Kiŋ. Ma nê takatu ba bôk halam lôk hatak i yôv ba êvhaviŋ yani dedaŋ tem nêmo imbiŋ yani.”

15 Ma aŋela atu hanaŋ hadêŋ ya aêntêk, “Naŋ atu ba hôyê ma avi sek waliliŋ hayô hamô ma hatôm avômalô lodôŋlodôŋ lôk avômalô lubuŋlubuŋ lôk pik sapêŋ lôk abô sapêŋ. 16 *Yakik laumiŋ lôk alim bomaŋ atu ba hôyê, thêlô tem leŋiŋŋaŋa esak avi sek atu ma tem nimbuliŋ yani ba imiŋ kôlôlôŋ. Thêlô tem nejaŋ anêŋ vathiap ma nêmbôk yani esak atum. 17 Nôm êŋ habitak ek malê nena Wapômbêŋ da hatak anêŋ auk êŋ halôk thêlô kapôlôŋiŋ ek thêlô iniŋ auk doŋtom ba nênem iniŋ loŋ lôkliŋyak êndêŋ alim bomaŋ ek nindum anêŋ ku atu ba yani lahaviŋ endeba Wapômbêŋ anêŋ abô sapêŋ injik anôŋ am. 18 Ma avi atu ba hôyê ma malak lôk athêŋ bêŋ atu ba hayabiŋ kiŋ pik lôkthô.”

18

Babilon hêv yak

---

* 17:12: Dan 7:7,24   * 17:16: ALK 18:8

¹ Yôv ma yahayê aŋela yaŋ halôk ba halêm anêŋ malak leŋ ba anêŋ lôklokwaŋ bêŋ anôŋ ma anêŋ deda habi hayôhêk pik lôkthô. ² *Ma yani dalam kaêk lôklala ba hanaŋ,

“Hêv yak, hêv yak, malak lôk athêŋ bêŋ Babilon hêv yak.

Loŋ êŋ lêk ŋgathiniŋ ba avômalô lêk mi ba ŋgôk lelaik lôk menak kambom lomaloma iyom êmô loŋ êŋ.

³ Ek malê nena Babilon ma hatôm avi sek te ba avômalô pik lôkthô inum anêŋ waiŋ lôklokwaŋ ba elo molo ba idum sek lomaloma.

Ma kiŋ pik lôkthô ethak idum sek haviŋ yani.

Avi êŋ hathak hêv iniŋ nômkama mavi bêŋ anôŋ vuli wak nômbêŋ intu sapêŋ ba intu pik iniŋ ŋê eyabiŋ nômkama ibitak ŋê lôk athêŋ bêŋ hathak valuselen.”

⁴ *Ma yahalaŋô kaêk yaŋ halêm anêŋ leŋ ba hanaŋ,

“Yenaŋ avômalô, notak loŋ intu ma nôlêm yaiŋ ek miŋ nosopa anêŋ kobom kambom lôk noja anêŋ malaiŋ ami.

⁵ *Ek malê nena anêŋ sek lêk hatôm dumlolê daim te ba hi leŋ ba Wapômbêŋ miŋ lapaliŋ anêŋ kambom êŋ ami.

⁶ *Nônêm malaiŋ êndêŋ yani êtôm atu ba bôk hêv hadêŋ avômalô vi, lôk nokapo vi êyômô loŋ imbiŋ.

* **18:2:** Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39; ALK 14:8 * **18:4:** Ais

48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2Ko 6:17 * **18:5:** Stt 18:20-21; Jer 51:9

* **18:6:** Sng 137:8; Jer 50:15,29; 2Te 1:6

Ma waij lôklokwanj atu ba bôk hanjasô ek avômalô inum,
ma nokapo vi êyômô loj imbiñ ek inum.

7 *Yani bôk habam i ba hamô lôk lamavi hathak anêj nômkama bêj anôj,
êj ma nônêm vovanj lôk malaij êtôm sêbôk atu ba yani habam i.

Hatôm intu hanañ halôk yanida kapô nena,
‘Ya kwin ba yahamô loj neyabiñ avômalô. Ya miñ avi tôp ami ma miñ hatôm yandañ asêj malêj êtôm avi tôp ami ma mi.’

8 *Aêj ba malaij bêj lomaloma tem êpôm yani kethen oyanj.

Anyô Bêj Wapômbêj atu ba hadum abô ek yani ma lôklokwanj. Ba intu nama lôk asêj ma bôm bêj tem êpôm yani ma atum tem esanj yani ba kabukla.”

9 * “Ma kiñ pik takatu ba bôk idum sek havinj yani lôk êyô êmô anêj nômkama bêj anôj loj tem nêgê anêj atum yova ba nedañ asêj malêj esak yani. 10 Thêlô êkô hathak yani anêj vovanj ba imiñ daim ba elanj,

“ ‘Ai, ai, malak lôk athên bêj Babilon, o ma malak lôklokwanj.

Ma kethen oyanj ma anêm sek anêj vovanj lêk hapôm o.’

11 * “Ma pik anêj nê eyabiñ nômkama nênêm vuli elanj asêj malêj bêj hathak yani ek malê nena anyô late miñ hêv vuli thêlônij nômkama hathak lojbô ami. 12 *Thêlônij nômkama ma gol

* 18:7: Ais 47:7-9 * 18:8: ALK 17:16 * 18:9: Ese 26:17;
27:30-35 * 18:11: Ese 27:36 * 18:12: Ese 27:12-13,22

lo seleva ma valu vuli bêŋ lôk gwasuŋ ŋgwêk ma sôp kêkêlô lôk sôp bôsôk ma sôp thalalenj lôk sôp mavi anôŋ havinj lôk alokwanj ôv mavi lomalomama lôk nômkama lomalomama epesanj hathak bok elepanj yakik lo alokwanj valuselenj bêŋ lôk aen ma aen mayav lôk valu kêdêkêdê bêŋbêŋ atu ba ethak elav unyak mavi hathak ¹³ lôk kamunj vasiŋ mavi ma nôm ôv mavi ma nôm êbôk ba ôv mavi lôk nôm ôv mavi epesanj hathak alokwanj thôk lôk yak wainj lôk nôm lêŋlêŋ lo plawa êbôk polom lôk wit eyan ma bokmanjkaoma ma boksipsip ma bokhos lôk iniŋ yeŋ pik takatu ba êvôv lôk ñê takatu ba êdô hamô ek nênem i vuli, thêlô ma ñê lôk dahôlôŋiŋ.

¹⁴ “Ma ñê eyabiŋ nômkama nênem vuli takêŋ tem nenanj nena, ‘Babilon, nôm takatu ba lemhavinj lêk êv i vê hêk o. Anênm nômkama mavi mavi lôk nômkama kêkêlô lôkthô lêk mi ba miŋ hatôm ôpôm i esak loŋbô ami.’

¹⁵ * “Ma ñê takatu ba ewa valu bêŋ hathak nômkama takatu ba Babilon êv vuli ma tem nêkô ek anêŋ vovanj ba nimiŋ daim ¹⁶ * ma nedaŋ asêŋ malêŋ nena,

“ ‘Ai, ai, malak lôk athêŋ bêŋ,
bôk ik kwêv kêkêlô mavi, bôsôk lo thalalenj,
ma ik lêlêyanj gol lôk valu mavi ma kômkom
hathak o,

¹⁷ * ma donjom nômkama kêkêlô bêŋ êŋ lêk mi
kethenj oyanj!’

“Ma ñê bêŋ yeŋ ŋgwêk sapêŋ lôk ñê ethak yeŋ lôk ñê idum ku hamô yeŋ lôk ñê sapêŋ atu ba idum

* **18:15:** Ese 27:31,36 * **18:16:** ALK 17:4 * **18:17:** Ais 23:14;
Ese 27:27-29

ku valuseleŋ hamô ŋgwêk tem niŋ daim. 18 *Ma nêgê anêŋ atum yova ba nedaŋ nena, ‘Malak alê yaŋ hatôm Babilon? Ma mi.’ 19 Thêlô ibi pik anêŋ vonŋovaŋ hayô hamô leŋiŋkadôk ba elañ asêŋ malêŋ nena,

“ ‘Ai, ai malak lôk athêŋ bêŋ. Yêlô atu ba awa yeŋ ŋgwêk bôk avôv valu bêŋ hêk yani hathak anêŋ nômkama.

Ai, ketheŋ oyaŋ ma lêk ŋgathiniŋ.’

20 *Nê leŋ, lemimmavi esak malaiŋ atu ba hapôm yani!

Avômalô mathen lôk aposel ma plopet, lemimmavi anôŋ.

Yani bôk habuliŋ môlô ba intu

Wapômbêŋ hêv vovaŋ êŋ viyaŋ hadêŋ yani.”

21 *Ma aŋela lôklokwaŋ te hêv valu lôŋgôlôŋ bo-
maŋ te liŋ ba habi halôk ŋgwêk ba hanaŋ,

“Malak lôk athêŋ bêŋ Babilon,

tem nimbi o lôk leŋiŋmaniŋ aêŋ iyom ba miŋ hatôm nêpôm o esak loŋbô ami.

22 *Yeŋ beleŋ lôk yeŋ gita lo abiŋ ma lavuak tem miŋ hatôm nedaŋ esak loŋbô êmô o ami.

Lôk ŋê takatu ba epesaŋ nômkama hatôm nêmô esak loŋbô ami.

Ma valu êpôpêk nôm ma tem miŋ pôk esak loŋbô ami.

23 *Atum lam te tem miŋ esaŋ deda esak loŋbô ami. Anyô lo avi tem miŋ neja i esak loŋbô ami.

* 18:18: Ese 27:32 * 18:20: Lo 32:43; Ais 44:23; Jer 51:48

* 18:21: Jer 51:63-64; Ese 26:21 * 18:22: Ais 24:8; Ese 26:13

* 18:23: Jer 7:34; 16:9; 25:10

Anêm nê ewa nômkama ek êv vuli bôk ewa athên
 bêŋ hêk avômalô pik maleŋiŋ.
 Oda hosau avômalô pik sapêŋ hathak anêm
 aloyak.

24 *Plopet lôk avômalô mathen ma avômalô pik
 nômbêŋ atu ba bôk ik vônô,
 êŋ ma oda hongasô iniŋ thalalen. Ba intu
 malaiŋ êŋ hapôm o.”

19

Avômalô leŋ êbô Wapômbêŋ anêŋ athên

¹ Yôv ma yahalaŋô kaêk te hatôm avômalô bêŋ
 anôŋ voŋvoŋ anêŋ leŋ ba enaŋ,
 “Aleluya!

Alalôaniŋ Wapômbêŋ iyom hatôm nêm avômalô
 bulubiŋ,
 ma yani ma lôklokwaŋ lôk athên lôkmaŋgiŋ anêŋ
 alaŋ.

² *Ek malê nena yani halaŋô abô ba anêŋ abô ma
 avanôŋ ma thêthôŋ.

Yani hêv vovaŋ hadêŋ avi sek waliliŋ atu ba
 hasau avômalô pik ek nindum kambom lo-
 maloma,
 ma hik anêŋ nê ku leŋkadôk liŋ.”

³ Hathak loŋbô ma thêlô enaŋ,
 “Aleluya!
 Anêŋ atum yova hathak ba hi wak nômbêŋ intu
 sapêŋ.”

---

* **18:24:** Jer 51:49; ALK 17:6   * **19:2:** Lo 32:43; ALK 6:10

⁴ Ma avaka 24 takatu lôk nôm lôkmala ayova atu êv yak halôk biñ ma êv yeñ hadêñ Wapômbêñ atu ba hamô anêñ lonj hayabiñ avômalô. Ba enañ, “Avanônj. Aleluya!”

⁵ Ma abô halêm anêñ lonj hayabiñ avômalô ba hanañ,

“Môlô atu ba Wapômbêñ anêñ ñê ku
lôk ñê takatu ba ôkô ek yani,
ma ñê athêñ yaô lôk athêñ bêñ,
môlô lôkthô nômbô alalôaniñ Wapômbêñ.”

⁶ *Ma yahalañô vonjon bêñ hatôm avômalô lubunlubun hatôm ñañ bêñ halañ ba pôk ma hatôm kakalu lôklokwan hik hamiñ ba halam,
“Aleluya,

lêk alalôaniñ Anyô Bêñ Wapômbêñ Lôklokwan
hayabiñ nômkama lôkthô!

⁷ *Boksipsip Nakadun anêñ waklavônj enja avi lêk
halêm

ba yanavi lêk hapôpêk i yôv.

Ba intu alalô nambôï ba lenjñmavi ma nanêm
athêñ lôkmanjñ êndêñ yani.

⁸ Sôp kêkêlô thapuk mabun mavi bôk êv yôv hadêñ
avi êñ ek ipuk.”

Sôp kêkêlô thapuk anêñ ôdônj nena avômalô
mathen iniñ ku mavi.

⁹ *Ma anela hanañ hadêñ ya nena, “Oto aêntêk:
Ñê takatu ba bôk elam i yôv ek nêyô nejanj Bok-
sipsip Nakadun anêñ waklavônj enja avi anêñ nôm
nêmô lôk lenjñmavi.” Vêm ma hanañ hadêñ ya
nena, “Êntêk ma Wapômbêñ anêñ abô avanônj.”

* **19:6:** ALK 14:2 * **19:7:** Ais 61:10; ALK 21:2 * **19:9:** Mat 22:2

10 *Ma yahêv yak hêk yani valuvi ek yanêm yeŋ êndêŋ yani. Ma doŋtom yani hanaŋ hadêŋ ya, “Dô! Ya anyô ku hatôm o lôk môlôviyaŋ takatu ba ovaloŋ abô atu ba Yisu hanaŋ bêŋ. Wapômbêŋ hathak hêv abô hadêŋ plopet ek nenaŋ abô avanôŋ esak Yisu. Ba intu nêŋ yeŋ êndêŋ Wapômbêŋ iyom.”

Anyô hayô hamô bokhos thapuk

11 *Ma yahayê leŋ hakyav ba bokhos thapuk te hamiŋ. Ma ôpatu ba hayô hamô ba elam nena “Anyô Hasopa Anêŋ Abô” ma “Anyô Abô Avanôŋ”. Yani hathak hadum abô ba hik vovak thêthôŋ iyom. 12 *Yani madaluk hatôm atum dahalaŋ, ma anêŋ wakadôk ma kiŋ iniŋ kuluoŋ bêŋ anôŋ hamô. Athêŋ te eto hêk yani ba anyô te miŋ hayala ami, ma yanida iyom hayala. 13 *Yani hik kwêv daim te atu ba esoŋ halôk thalaleŋ. Yani anêŋ athêŋ nena, “Wapômbêŋ Anêŋ Abô”. 14 Ma ñê vovak anêŋ leŋ ipuk sôp thapuk mabuŋ mavi kékêlô ba ethak bokhos thapuk ba esopa yani evenŋ yam. 15 *Ma biŋ vovak ma te hale yani abôlêk ek injik vovak êndêŋ avômalô pik. Yani tem eyabiŋ thêlô esak anêŋ lôklokwaŋ lôk anêŋ kôm aeŋ. Yani tem embak avômalô êtôm evak waiŋ anôŋ pesa ek malê nena Wapômbêŋ Lôklokwaŋ laŋaŋa kambom. 16 *Ma anêŋ kwêv daim anêŋ vavuŋ ma eto athêŋ hayôhêk aêntêk, “Kiŋ iniŋ Kiŋ ma ñê bêŋbêŋ iniŋ Anyô Bêŋ.”

---

* 19:10: Ap 10:25-26; ALK 22:8-9 * 19:11: Sng 96:13; Ais 11:4; ALK 1:5; 6:2 * 19:12: Dan 10:6; ALK 1:14; 2:17 * 19:13: Ais 63:1-3; Jon 1:1,14 * 19:15: Sng 2:9; ALK 1:16; 14:20 * 19:16: ALK 17:14

17 *Ma yahayê aņela te hamin wak ba halam kaêk lôklala ba hanan hadêj menak nômbêj atu ba eyovak even leņlêvôn nena, “Wapômbêj hapôpêk nômbêj ba nôle m nosak doņtom 18 ek oņgwan kin lôk nê vovak laik ma nê lôklokwan lo bokhos lôk nê takatu ba êyômô lôk avômalo lôktho inin vathiap. Ma oņgwan nê takatu ba êmô alaņsi vibin lôk nê takatu ba alaņsi mi ma nê bêjbêj lôk nê yaônena inin vathiap.”

19 Ma yahayê alim boman atu lôk pik inin kin lôk inin nê vovak ethak doņtom ek nijik vovak êndêj bokhos anêj alaņ lôk anêj nê vovak. 20 *Ma evalon alim boman lôk plopet abôyan. Plopet abôyan bôk hadum lavônin hathak alim boman anêj lahavin ba hasau avômalo takatu ba ewa alim boman anêj lêlêyan ba êv yen hathak anêj dahô atu ba epesan. Êj ma ibi plopet abôyan lôk alim boman halôk atum kasukthôm atu ba hathan hathak atum valu solpa. 21 Ma ik nê vovak vi atu ba êmô denan vônô hathak bin vovak atu ba hale ôpatu ba hayô hamô bokhos abôlek. Ma menak sapêj eyan inin vathiap ba leņinviyak.

20

Sadan hamô koladôj hatôm sondabêj 1,000

1 *Ma yahayê aņela te halôk anêj malak leņ ba halêm. Yani hawa Viv abôlek atu anêj novalen lôk havalon yak seņ bêj te hêk yani ban. 2-3 *Ma havalon Wa boman bêj atu loj. Wa êj ma umya

---

* **19:17:** Ese 39:17-20   * **19:20:** ALK 13:12-17; 20:10   * **20:1:**
ALK 9:1   * **20:2-3:** Stt 3:1; ALK 12:9

bôsêbôk atu ba anêḡ athêḡ nena Sadaḡ, yani ma ḡḡôk iniḡ anyô bêḡ. Ba hakak va lo baḡ loḡ ba habi halôk Viv atu ma hik abôlêk siḡ ma hakak loḡ ba hamô hatôm sondabêḡ 1,000 ek miḡ yani esau avômalô pik esak loḡbô ami endeba êtôm sondabêḡ 1,000 atu anêḡ daḡ am. Vêḡ ma Wapômbêḡ tem nêḡ yani ende yaiḡ ba êḡmô bidonḡa iyom.

⁴*Ma yahayê ḡê bêḡbêḡ iniḡ loḡ eyabiḡ avômalô lôk ḡê takatu ba êḡmô loḡ êḡ ba Wapômbêḡ hêḡ lôklokwaḡ hadêḡ thêlô ek nedaḡô abô. Ma yahayê avômalô dahôlôḡiḡ takatu bôk enaḡ abô hathak Yisu lôk evaloḡ Wapômbêḡ anêḡ abô loḡ ba intu edabêḡ leḡselo kisi. Thêlô miḡ êḡ yêḡ hathak alim bomaḡ lôk anêḡ dahô atu ba epesaḡ lôk miḡ ewa anêḡ lêlêyaḡ hêk luvôḡiḡ lôk baheḡiḡ ami. Ma thêlô iviyô ba ewa lôkmala hathak loḡbô ba eyabiḡ pik haviḡ Kilisi hatôm sondabêḡ 1,000. ⁵Waklavôḡ êḡ ma avômalô iviyô ba ewa lôkmala anêḡ môḡ. Ma ḡê ḡama vi ma tem miḡ nimbiyô ami denaḡ endeba sondabêḡ 1,000 atu anêḡ daḡ am. ⁶*ḡê takatu ba iviyô ba ewa lôkmala hamôḡ tem nêḡmô mavi lôk nêḡmô mathêḡ. ḡama haveḡ yam miḡ hatôm imbuliḡ thêlô dokte ami, milôk. Ma tem nimbitak Wapômbêḡ lo Kilisi iniḡ ḡê êbôk da ba neyabiḡ pik imbiḡ Kilisi êtôm sondabêḡ 1,000.

Sadaḡ hêḡ yak

⁷ Sondabêḡ 1,000 anêḡ daḡ, ma tem nedate koladôḡ abôlêk vê ek Sadaḡ ende yaiḡ. ⁸*Ma yani tem ni pik sapêḡ ek esau avômalô lodôḡlodôḡ ek isup i esak donḡtom ek nijik vovak. Thêlô

* **20:4:** Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; ALK 13:17

* **20:6:** ALK 1:6

* **20:8:** Ese 38:2,9,15-16

hatôm thathe ngwêk ba thêlôninî athêj nena Gok lo Magok.

⁹ *Ma Sadañ lôk anêj nê vovak i pik sapêj ba ekalabu avômalô mathenî hêk malak atu ba Wapômbênî lahavinî sinî. Ma donjom atum halôk anêj lenî ba hathanî i thô. ¹⁰ *Êj ma ibi Sadañ atu ba bôk hasau avômalô halôk kasukthôm atu ba hathanî hathak atum valu solpa. Loj êj bôk ibi alim bomañ lôk plopet abôyanî halôk yôv. Thêlô tem neja vovañ êtôm wak lo bôlôvônî nômbênî intu sapêj.

Anyô Bêj hadum abô

¹¹ Ma yahayê Anyô Bêj hayô hamô anêj balê kinî thapuk mavi atu ba hathak hamô ek hayabinî avômalô pik sapêj. Ma pik lo lenî êsôv ek yani ba i. Ba ininî loj mi. ¹² *Ma yahayê nê nâma sapêj, nê lôk athêj bêj lôk nê athêj mi, iminî habobo Anyô Bêj anêj loj hayabinî avômalô. Ma ekyav kapyâ doho vê. Ma ewa kapyâ yanî ba ekyav havinî ba kapyâ êj ma kapyâ lôkmala. Ma Anyô Bêj hadum abô hathak nê nâma hathak ininî kobom takatu ba bôk eto hêk kapyâ doho atu lêk ekyav hamônî. ¹³ *Ma ngwêk hêv nê nâma takatu ba êmô yani kapô ba i. Ma Nâma lôk Nâma ininî loj thai êv nê nâma takatu ba êmô thai kapô ba i. Ma sapêj i ek Anyô Bêj indum abô esak thêlôninî kobom takatu ba bôk idum. ¹⁴ Ma Wapômbênî habi kobom Nâma lôk Nâma ininî loj halôk atum atu ba hathanî hêk

---

* **20:9:** 2Kinj 1:10 * **20:10:** Sng 11:6; ALK 19:20; 21:8 * **20:12:**
 Dan 7:9-10; Mat 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; ALK 13:8 * **20:13:**
 Lom 2:6; 1Pi 1:17; ALK 2:23; 22:12

hatôm kasukthôm. Atum kasukthôm êŋ ma ŋama havenŋ yam. ¹⁵ Avômalô takatu ba miŋ êpôm iniŋ athêŋ hêk kapya lôkmala atu ami ma ibi thêlô halôk atum kasukthôm êŋ.

21

Jelusalem lukmuk

¹ *Ma yahayê pik lo leŋ bô ele i liliŋ ma pik lo leŋ lukmuk ibitak êk. Ma ŋgwêk mi havinŋ.

² *Ma yahayê unyak mathenŋ Jelusalem lukmuk halêm anêŋ Wapômbêŋ anêŋ leŋ ba epesaŋ yani hatôm avi hik nômkama mavi ek enja anyô. ³ *Ma yahalaŋô abô bêŋ halêm anêŋ Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô ba hanaŋ nena, “Lêk Wapômbêŋ hamô havinŋ avômalô ba tem yani êmô imbiŋ thêlô. Tem thêlô nimbitak yani anêŋ avômalô ma Wapômbêŋ da tem êmô imbiŋ thêlô ba imbitak thêlôninŋ Wapômbêŋ. ⁴ *Yani tem esav thêlô maleŋinŋ thôk sapêŋ vê. Ba ŋama lo asêŋ malêŋ ma kapôlôninŋ malaiŋ lôk vovaŋ tem miŋ êmô ami ma mi ek malê nena kobom bô takêŋ lêk hi ba mi.”

⁵ *Ma ôpatu ba hamô loŋ hayabiŋ avômalô hanaŋ nena, “Ondaŋô! Yahapesaŋ nômkama sapêŋ habitak lukmuk!” Êŋ ma yani hanaŋ nena, “Abô êntêk ma abô avanôŋ ek avômalô nênemimbiŋ ba intu oto êndôk kapya.”

---

* **21:1:** Ais 65:17; 2Pi 3:13   * **21:2:** Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; ALK 3:12   * **21:3:** Wkp 26:11-12; Ese 37:27; Sek 2:10; 2Ko 6:16   * **21:4:** Ais 35:10; 65:19; ALK 7:17   * **21:5:** 2Ko 5:17

⁶ *Ma yani hanaŋ hadêŋ ya, “Lêk yôv! Ya anyô môn lôk haveŋ yam haveŋ. Môn anôn ma yahamô ma nômkama sapêŋ anêŋ daŋ ma tem yamô aêŋ iyom. Avômalô lôkthô atu ba ethakmunin ma tem yanêm ŋaŋ atu ba hêv lôkmala anêŋ onaŋ ek ninum ma anêŋ vuli mi. ⁷ *Ôpatu ba lavidon ba miŋ hêv yak ami ma tem enja nômkama takêntêk. Lôk tem yambitak anêŋ Wapômbêŋ ma yani imbitak yenaŋ okna. ⁸ *Ma donjom nê êkô ba etak iniŋ êvhavin lôk nê êvhavin ami ma nê idum sek ôvathek anôn lôk nê ik anyô vônô lôk nê idum sek walilin ma nê sinin ma nê êvhavin ŋgôk lôk nê abôyaŋ, thêlô sapêŋ tem ini atum kasukthôm atu ba hathaŋ hathak valu vovaŋ solpa. Êŋ ma ŋama yaŋ haveŋ yam.”

⁹ Ma aŋela bahenvi ba lahavuju takatu ba bôk ewa kabum malaiŋ bêŋ anêŋ daŋ bahenvi ba lahavuju takatu te halêm hanaŋ hadêŋ ya nena, “Ôlêm ek yaŋgik avi lukmuk atu ba Boksipsip Nakaduŋ tem enja thô êndêŋ o.” ¹⁰ *Êŋ ma Lovak Mathen hakôk ya lin ba aŋela atu hawa ya ba hi dumlolê daim bêŋ te ma hik unyak mathen Jelusalem atu ba hamô haveŋ Wapômbêŋ halôk ba halêm thô hadêŋ ya. ¹¹ *Malak êŋ habi Wapômbêŋ anêŋ deda lôkmaŋgin loj. Ma habi kêdêkêdê hatôm valu mavi anôn te anêŋ athên nena jasper ba mabuŋ anôn hatôm liyali. ¹² *Ma anêŋ badêŋ ma lôklokwaŋ ba daim kambom lôk abôlêk laumin ba lahavuju. Ma aŋela laumin ba lahavuju eyabin

* **21:6:** Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; ALK 1:8,17; 22:17 * **21:7:** 2Sml 7:14; 1Sto 17:13; Sng 89:26-27 * **21:8:** Mat 25:41; ALK 20:15; 22:15 * **21:10:** Ese 40:2 * **21:11:** Ais 60:1-2,19 * **21:12:** Ese 48:30-35

badêŋ abôlêk tomtom. Ma Islael iniŋ ôdôŋ laumiŋ ba lahavuju iniŋ athêŋ eto hêk badêŋ abôlêk takêŋ tomtom. ¹³ Badêŋ abôlêk lokwanlô hêk loŋ wak hathak, ma lô hêk loŋ wak halôk ma lô hêk vi ba vi. ¹⁴ Ma badêŋ anêŋ landiŋ ma valu laumiŋ ba lahavuju hamiŋ ba Boksipsip Nakaduŋ anêŋ aposel laumiŋ ba lahavuju iniŋ athêŋ hayôhêk.

¹⁵ *Ma aŋela atu ba hananŋ abô haviŋ ya hawa kôm êv dôŋ epesaŋ hathak gol ek nêŋ dôŋ ek malak anêŋ daim lôk anêŋ badêŋ lôk anêŋ abôlêk. ¹⁶ Ma malak êŋ anêŋ daim lôk bidonŋ hatôm donŋtom iyom. Ma aŋela hawa anêŋ kôm ba hêv dôŋ hathak malak anêŋ daim ba bidonŋ ba tibum sapêŋ ma lôkthô hatôm 12,000 stadia.* ¹⁷ Ma aŋela hêv dôŋ hathak malak anêŋ badêŋ ba anêŋ valaluk ma hatôm 144 kubit. Dôŋ êŋ ma aŋela anêŋ ma donŋtom anyô iniŋ dôŋ ma aêŋ iyom.* ¹⁸ *Malak anêŋ badêŋ epesaŋ hathak valu anêŋ athêŋ jaspâ, ma malak lôkthô epesaŋ hathak gol atu ba mabuŋ anôŋ hatôm liyali. ¹⁹ Ma malak anêŋ badêŋ landiŋ ma valu bêŋbêŋ ba epesaŋ hathak valu lêlêyaŋ mavi mavi. Valu môŋ ma thalaleŋ mabômabô ba anêŋ athêŋ nena jaspâ, ma valu haveŋ yam ma bôsôk ba anêŋ athêŋ nena sapaia, ma valu te lô ma lêlêyaŋ thapuk ba anêŋ athêŋ nena aget, ma valu te ayova ma sanŋek ba anêŋ athêŋ nena emelal, ²⁰ ma valu te baheŋvi anêŋ lêlêyaŋ ma thalaleŋ ba anêŋ athêŋ nena sadonikis, ma valu baheŋvi ba lahavute ma thalaleŋ ba anêŋ athêŋ nena konilian, ma valu

---

* **21:15:** Ese 40:3; ALK 11:1   * **21:16:** 12,000 stadia ma hatôm 2,200 kilomita.   * **21:17:** 144 kubit ma hatôm 65 mita.   * **21:18:** Ais 54:11-12

baheŋvi ba lahavuju ma mayav ba anêŋ athêŋ nena klisolait, ma valu baheŋvi ba lahavulô ma bôsôk ba anêŋ athêŋ nena belil, ma valu baheŋvi ba lahavuva ma thalaleŋ hayavônô ba anêŋ athêŋ nena topas, ma valu laumiŋ ma thapuk ba anêŋ athêŋ nena klisoples, ma valu laumiŋ ba lahavute ma bôsôk ba anêŋ athêŋ nena haiasin ma valu laumiŋ ba lahavuju ma bôsôk mabô ba anêŋ athêŋ nena ametis. Thêlô epesaŋ badêŋ anêŋ landiŋ hathak valu mavi takêŋ. ²¹ Ma badêŋ abôlêk laumiŋ ba lahavuju tomtom ma epesaŋ hathak gwasuŋ thapuk dôŋdôŋ mavi te anêŋ ŋgwêk. Ma malak anêŋ loŋôndé ma epesaŋ hathak gol mabuŋ hatôm liyali thapuk anôŋ.

²² Ma Anyô Bêŋ Wapômbêŋ Lôklokwaŋ Lôkthô anêŋ Ôdôŋ lôk Boksipsip Nakaduŋ thaida intu loŋ êŋ anêŋ unyak mathen ba intu miŋ yahayê unyak mathen yaŋ ami. ²³ *Ma malak êŋ ma Wapômbêŋ anêŋ deda lôkmaŋgiŋ habi hayô hêk ma Boksipsip Nakaduŋ hatôm anêŋ atum lam. Aêŋ ba intu wak lo ayôŋ miŋ ibi ami. ²⁴ *Avômalô pik sapêŋ tem nember malak êŋ anêŋ deda. Ma pik iniŋ kiŋ lôkthô tem neja iniŋ athêŋ lôkmaŋgiŋ ba ini loŋ êŋ. ²⁵ *Bôlôvôŋ tem ênjêk loŋ êŋ ami ba intu badêŋ abôlêk tem abyaŋ iyom. ²⁶ Ma avômalô sapêŋ iniŋ nômkama lôkmaŋgiŋ lomaloma lôk athêŋ bêŋ tem neja ba ini loŋ êŋ. ²⁷ *Ma doŋtom nôm lelaik lôk nê idum kobom ôvathêk lôk nê enaŋ abôyaŋ miŋ hatôm nêyô malak êŋ kapô ami. Mi, nê takatu

---

* **21:23:** Ais 60:19-20; ALK 22:5   * **21:24:** Ais 60:3,5   * **21:25:**
Ais 60:11   * **21:27:** Ais 52:1; Ese 44:9; 1Ko 6:9-10

ba iniŋ athêŋ hêk Boksipsip Nakaduŋ anêŋ kapya lôkmala iyom hatôm nêyô malak êŋ.

22

Ŋaŋ lôk alokwaŋ atu êv lôkmala

¹ *Êŋ ma aŋela hik ŋaŋ atu ba hêv lôkmala thô hadêŋ ya. Ŋaŋ êŋ ma mabuŋ hatôm liyali ma anêŋ onanŋ hêk Wapômbêŋ lo Boksipsip Nakaduŋ iniŋ loŋ eyabiŋ avômalô. ² *Ma ŋaŋ êŋ halaŋ hasopa malak êŋ anêŋ loŋôndê bêŋ malêvôŋ. Ŋaŋ êŋ anêŋ danŋ luvî ma alokwaŋ atu ba hêv lôkmala hamiŋ ba hik anêŋ va hatôm ayôŋ lôkthô. Sondabêŋ te ma hik anôŋ hatôm bôlôŋ laumiŋ ba lahavuju. Ma anêŋ ŋauŋ hathak hadum avômalô lodôŋlodôŋ sapêŋ iniŋ lijiŋ mavi. ³ Ma malaiŋ atu ba bôk hapôm pik sapêŋ hadêŋ bôsêbôk ba Adam lo Ewa idum kambom ba êv yak ma tem miŋ imbitak esak loŋbô ami.

Wapômbêŋ lôk Boksipsip Nakaduŋ iniŋ loŋ eyabiŋ avômalô hamô loŋ êŋ ba anêŋ ŋê ku tem nênem yeŋ êndêŋ yani. ⁴ *Tem thêlô nêgê yani thohavloma lôk anêŋ athêŋ ênjêk thêlô luvôŋiŋ. ⁵ *Bôlôvôŋ mi hêk loŋ êŋ ek malê nena Anyô Bêŋ Wapômbêŋ da hamô hatôm thêlôniŋ deda. Aêŋ ba atum lam lôk wak iniŋ ku mi. Ma wak nômbêŋ intu sapêŋ ma avômalô loŋ êŋ tem nêômô êtôm kiŋ ba neyabiŋ loŋ êŋ.

Yisu tem êlêm kethêŋ

---

* **22:1:** Ese 47:1   * **22:2:** Stt 2:9; Ese 47:12; Jol 3:18; Sek 14:8
 * **22:4:** Mat 5:8; ALK 3:12   * **22:5:** Dan 7:18,27; ALK 5:10; 20:6; 21:23,25

⁶ *Ma aŋela hanaŋ hadêŋ ya, “Abô takêntêk ma abô avanônŋ ek nênenimibiŋ. Ma Anyô Bêŋ Wapômbêŋ atu ba hêv anêŋ Lovak Matheŋ hadêŋ anêŋ plopet, yani hêv anêŋ aŋela ek injik nôm atu ba tem imbitak ketheŋ thô êndêŋ anêŋ avômalô ku.”

⁷ *Ma Yisu hanaŋ nena, “Odaŋô! Tem yasôk ketheŋ. Ba ôpatu ba hêvhaviŋ abô plopet takatu ba hêk kapya êntêk êŋ, yani êŋ émô mavi.”

⁸ *Ya ma Jon atu ba yahalaŋô lôk yahayê nôm takêntêk. Ma yahalaŋô lôk yahayê yôv, ma yahêv yak halôk hêk aŋela atu ba hik nôm takêŋ thô hadêŋ ya valuvi ek yanêm yeŋ êndêŋ yani. ⁹ Ma doŋtom yani hanaŋ hadêŋ ya, “Dô! Ya anyô ku haviŋ o lôk môlôviyaŋ plopet lôk avômalô lôkthô atu ba esopa kapya êntêk anêŋ abô. Nêm yeŋ êndêŋ Wapômbêŋ iyom.”

¹⁰ Ma yani hanaŋ hadêŋ ya nena, “Waklavônŋ lêk habobo ba miŋ umbuŋ abô plopet takatu ba hêk kapya êntêk ênjêk loŋ kapô ami. ¹¹ *Ôpatu ba hadum kambom, yani tem indum kambom thêthô. Ma ôpatu ba hadum kobom lelaik, yani tem indum kobom lelaik thêthô. Ma ôpatu ba hadum kobom thêthônŋ, yani tem indum kobom thêthônŋ thêthô. Ma ôpatu ba hamô matheŋ, yani tem émô matheŋ thêthô.”

¹² *Ma Yisu hanaŋ nena, “Odaŋô! Tem yasôk ketheŋ ba yanêm vuli viyaŋ êndêŋ avômalô sapêŋ êtôm nôm takatu ba idum. ¹³ *Ya anyô môŋ ba

* 22:6: ALK 1:1   * 22:7: ALK 1:3   * 22:8: ALK 19:10

* 22:11: Dan 12:10   * 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; ALK 2:23

* 22:13: Ais 44:6; ALK 1:8,17; 21:6

anyô havenj yam havinj. Mônj anônj ma yahamô ma nômkama sapênj anênj danj ma tem yamô aênj iyom. Ya ma nômkama sapênj anênj ôdônj lôk nômkama sapênj anênj danj. ¹⁴ *Nê takatu ba ithik iniņ sôp ma nêmo mavi ek malê nena thêlô hatôm nejanj alokwanj atu ba hêv lôkmala anênj va ma nimbital nêyô malak anênj badênj abôlêk ba ini kapô. ¹⁵ Ma donjom nê takatu ba iniņ kobom hatôm avunj lôk nê siniņ lôk nê sek lôk nê ik anyô vônô lôk nê êvhavinj ngôk lôk nê lenjinhavinj nenanj abôyanj ba idum hi thêthô, thêlô sapênj tem nêmo malak ênj anênj badênj viyaiņ.

¹⁶ *“Ya ma Yisu. Yahêv yenanj anjela ek nêmo abô êntêk êndênj môlô ek avômalô ôdônj takatu ba êvhavinj. Ya ma Devit anênj ôdônj anênj su lukmuk lôk anênj lim. Ya ma vuliņ damiņ atu ba habi deda bênj.”

¹⁷ *Ma Lovak Mathenj lôk Boksipsip Nakadunj anênj avi lukmuk atu ba tem thai neja i enanj nena, “Ôlêm.”

Ma avômalô takatu ba elanjô abô êntêk ma lôkthô enanj nena, “Ôlêm.”

Opalêla takatu ba ethakmunij ma nêlêm. Ma thêlô lenjinhavinj ninum nanj atu ba hêv lôkmala ma nêlêm ninum nanj lôkmala atu ba anênj vuli mi.

Jon hananj abô balabunj

¹⁸ *Yahananj lôklokwanj hadênj avômalô lôkthô atu ba elanjô abô plopet takatu ba hêk kapya êntêk nena anyô te hatak abô yanja hayôhêk kapya êntêk

* **22:14:** Stt 2:9; 3:22   * **22:16:** Nam 24:17; Ais 11:1,10; Lom 1:3; ALK 2:28; 5:5   * **22:17:** Ais 55:1; ALK 21:6   * **22:18:** Lo 4:2; 12:32

loŋ, ma tem Wapômbêŋ nêŋ malaiŋ atu ba hêk kapya êntêk viyaŋ êndêŋ yani. ¹⁹ Ma aêŋ iyom ma anyôla hêv abô plopet bute vê hêk kapya êntêk, ma Wapômbêŋ tem nêŋ yani vê ênjêk alôkwaŋ atu ba hêv lôkmala anêŋ va lôk unyak mathenŋ atu ba enaŋ hêk kapya êntêk.

²⁰ *Yisu da hik abô takêŋ loŋ nena, “Avanôŋ biŋ, tem yasôk kethenŋ.”

Anyô Bêŋ Yisu ôlêŋ! Avanôŋ.

²¹ Anyô Bêŋ Yisu anêŋ wapôm êmô imbiŋ avômalô mathenŋ lôkthô. Avanôŋ.

---

* **22:20:** Mat 24:30-31; 1Ko 16:22

Wapômbêŋ Anêŋ Abô Mathen
The New Testament in the Malei-Hote Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini
copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a